3 1761 06836929 7

Seyyid, Meḥmed
Hilāfetin māhiyet-i
şer'iyesī

DR
589
S48

لازمدر . بوده اوزون اوزادیه تدقیقه محتاجدر. قاش یاپالم دیرکن کوز چیقارمایه‌لم ، متین وصاغلام اساسلر اوزرنده یورویه‌لم . تکرار کیرویه دونمیه‌لم . ایشته بن بیلدکلریمی، قناعتلریمی بوتون صمیمیتمله الك آ جیق برصورتده عرض ایتدم. آرتق اوتەسی سزه عائددر. هرشی قراریکزه وابسته‌در .مساعده کزله سوزلریمه نهایت ویره‌یم (تشکر ایدرزسسلری ، آلقیشلر)

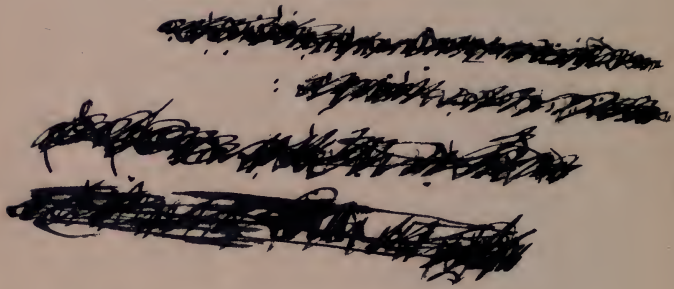

بشقه بر فرق یوقدر . ثبوت، معروف‌ده عرف دیمکدر . فقط اوده یومعناده‌در. بن اصول‌فقهه دائر یازدیغم والآن بیتیره‌مدیکم بویوك براثرده یو مسئله‌لری اوزون بویلوایضاح ایتمشمدر. آرزو ایدنلر بنم اوکتابمه مراجعت ایده‌بیلیرلر. مطبوعدر. طلبه جمعیتی طرفندن طبع ایدلمشدر. دارالفنونده طلبه جمعیتی طرفندن صاتیلمقده‌در .

صوك سوز اولەرق شو جهتی‌ده عرض ایده‌یم که اصلاحات عدلیه نامی آلتنده علی‌العجله برقانون یاپمق دوغرواولاماز. مضردر. آلمانلر صوك قانون مدنیلرینی آنجق اون بش سنه‌ده وجوده کتیره‌بیلدیلر. مملکته ، ملتك عرف وعادتنه ، ملتك بنیهٔ اجتماعیه‌سنه اویغون قانونلر یاپمق قولای برشی دکلدر . مختلف دولتلرك مختلف اصول و قوانینی وار . غربك عرف وعادتی وحقوقی اولدیغی کبی شرقك‌ده، مملکتمزك‌ده عرف وعادتی وقواعد حقوقیه‌سی واردر . بونلری اوزون اوزادیه تدقیق ایتمك ، ثبوتایتمك ، ذوشونمك ، هانکی قاعده‌لرك ، هانکی احکامك مملکتمزه ، ملتمزك شرائط اجتماعیه‌سنه، احوال حیاتیه‌سنه اویغون اولدیغنی تثبیت‌ایلهمك ایجاب ایدر. بویله یاپیلمایوبده‌علی‌العجله کلیشی کوزل بر قانون یاپیله‌جق اولورسه فائده یرینه مضرت حاصل اولور . صوکره صیق صیق ، ایکی کونده بر تعدیله مجبور قالیرسکز. بن سزه بر آیده بویوك بر قانون ، دولتك قانون‌مدنیسنی بیله کتیره‌بیلیرم ، نه یاپارم ؟ آلمان ویا اسویچره قانون مدنیسنی ترجمه‌ایتدیره‌رك هیئت علیه‌کزه تقدیم ایده‌بیلیرم . لکن اوکا تورکیه قانونی دینمز. محترم سراج اوغلی شکری بکك تعبیری وجهله تورکك روحندن دوغان قانون دینمز ، آلمان ویا اسویچره قانونی دینور . آلمانیا و اسویچره باشقه ، تورکیه باشقه‌در . تورکیه‌ده تورکیه قانونی

بویاکلشدر . بن بومسئله‌یی اوزون مدت ، سنه‌لرجه تدقیق ایتدم . مسئله‌ده اشعریلرله یعنی شافعی‌علماسیله ماتریدیلرك یعنی حنفی علماسنك فکرلری بر برینه قاریشیور . بونی تفریق ایتمك لازمدر . شافعی علماسی طرفندن یازیلان تفسیرلره ، مثلا (قاضی‌بیضاوی) تفسیرینه باقارسه کز عرفك شرعاً تحسین اولنان شیدر دیه تفسیر ایدلدیکنی کورورسکز . حالبوکه حنفیلر طرفندن یازیلان تفسیرلره ، مثلا حنفیلرك الك بویوك محققلرندن و اصول فقه اماملرندن اولان جصاص ابوبکر رازینك (احکام‌القرآن) نامنده‌کی تفسیرینه باقارسه کز عرفی عقلاً تحسین اولنان شیدر دیه تفسیر ایتدیکنی کورورسکز . بو مبایننك سببی (حسن و قبح) مسئله‌سیدر . بو فلسفهٔ اسلامیه‌ده پك مهم بر بحثدر . الیوم اوروپا فیلسوفلری‌ده بو بحث ایله مشغول اولمقده‌در . بونی سزه ایضاح ایتمك ایسته‌یم ، اوزون کیدر ، بونك یری بوراسی دکلدر . شو قدر سویلیه‌یم که عرف عرفاندن مأخوذدر . ماتریدیلره کوره یعنی فقهای حنفیه‌یه کوره عقل و عرفانك تجویز ایتدیکی شی دیمکدر . عادتله آره‌سنده شو قدر بر فرق واردرکه عادت باطل اوزرینه‌ده تأسس ایده بیلیر . باطل و مذموم شیلرده عادت اولابیلیر . نته‌کیم بر چوق فنا شیلر بین‌الناس عادت اولدینی کبی . لکن عرف ، عرفان اوزرینه مؤسسدر . باطل اوزرینه تأسس ایتمز . مردود و مذموم شیلره عرف دینمز . شو حالده عرف ایله عادت آره‌سنده عموم و خصوص مطلق واردر . عرف اخص ، عادت اعمدر . یعنی هر عرف عادتدر اما هر عادت عرف دکلدر . بعض عادتلر عقلاً مقبول اولدینی ایچون عرفدر . فقط بعض عادتلرده عقلاً مردود اولدینی ایچون عرف دکلدر . ایشته عرف ایله عادتك آره‌سنده بو فرق واردر ،

روحندن دوغان قانونلر ایسته‌رز) دیمشدی . بن او جلسه‌ده بولنمادم صوکره خبر آلدم اوقودم . بك دوغرو سویله‌مش . تصدیق ایدرم . توركك عرف وعادتنه اویغون قانونلر ایسترز دیمك ایستیور دكلی ؟

سراج اوغلی شكری بك (ازمیر) — اوت اوت . . .

عدلیه‌وكیلی سیدبك (دوامله) — قرآن كریم‌ده بویله‌سویلیور. بر آیت‌جلیله واردر . اجتماعی‌وحقوقی بر وجیزه ، بردستورحكمندر. باقیكز قرآن كریم نه دییور : (خذالعفو وأمربالعرف واعرض عن الجاهلین) دییور. معناسی عفوی اختیار ایت، عرف‌ایله امر ایله ، جاهللردن‌اعراض‌قیل دیمكدر.(آلقیشلر) ایشته كورولیورکه حضرت قرآن عرف ایله امر ایت دییور .

افندیلر ! بوتون شرق‌وغربك ، بوتون‌اوروپا حقوقشناسلرینك، بوتون فیلسوفلرك اتفاق ایتدكلری بر شی واردركه اوده بر مملكت قانونلری‌او مملكتك‌عرف وعادتنه اویغون اولماسی قضیه‌سیدر . قانون وضعنده‌اساس بودر . بر قانون مملكتك‌عرف وعادتنه موافق‌اولمازسه او قانون پایدار اولماز . چونكه حقوق دیمك عرف وعادت دیمكدر . بر مملكتك احكام قانونیه‌سی ، قواعد حقوقیه‌سی اومملكتك عرف وعادتندن دوغار واوعرف وعادتك تبدلی ایله تبدل ایدر .

لكن عجبا بو آیت جلیله‌ده‌كی (عرف) كلمه‌سی بوكون لسانمزده زبانزد اولان عرف وعادت معناسنه‌میدر ؟ آه ! دردلرم بویوكدر . بو آیت‌جلیله حقیله تدقیق ایدلمه‌مش، معناسی ایشله‌نمه‌مشدر . تفسیرلره باقارسه‌كز بربرینه مباین بشقه بشقه معنالر ویرلدیكنی كورورسكز . بو آیتده‌كی عرف معروف معناسنه‌در. منكرك ضدیدر . خلقك لسانندہ دوران ایدن عرف وعادت معناسنه دكلدر دیرلر . حالبوكه افندیلر

سید بك (ازمیر) دوامله — سوزلرمده اصلا ریاکارلق ، برمقصد خفی یوقدر. بیلدکلریمی کمال صمیمیتله سزه عرض ایتدم .مقصدم معزز دینمك حقایقنی اولدیغی کبی بیلدیرمك، بو صورتله اسلامیتی یاروا غیاره قارشی اعلا اینه مکدر .

افندیلر ، اهالی بو حقایقی آکلامازمش ، بیلمزمش . آکلاتهلم ، بیلدیرهلم، وظیفه مزدر . اهالی آکلامامش ، بیلمهمش ایسه قباحت اونلرده دکل، آکلاتمیانلرده در، بیلدیرمینلرده در. بوندن صکره اولسون آکلاتهلم ،ایقاظ ایدهلم ، ارشاد وتنویر ایدهلم وبو زوالی مملکتی آرتق یوروتهلم (براوو سسلری) خلافت ، خلافت دیه چوکمش کیتمشسز . خراب وتراب اولمشسز . نه مالمز ، نه جانمز ، نه ملکمز قالمش . بوتون مملکت یوقسوللق ایچنده قالمش . بومی خلافتك محاسنی افندیلر ؟ ! . . (براووسسلری) آرتق یوروییهلم ، دیریلهلم . بوتون عالم مدنیت آلمش یورومش، طریق ترقیده دیو آدیملریله کیدییور. بز بونلرك آرقهسندن بوینی بوکوك یتیم کبی باقوب باقوب ده (کوچدی کروان، قالدق طاغلرباشنده) می دییهلم ؟ (خندهلر) دوغرومی انسان متأثر اولیور . نه یالان سویلییم عینی زمانده انسانه حدت ده کلیور . نه عجایب شی ! دین اسلام بو قدر عالی وترقیپرور بر دین اولسونده بز مسلمانلر ملل واقوام ایچنده اك کریده قالالم (خندهلر و آلقیشلر)

* * *

افندیلر ، سوزلرمه نهایت ویرمزدن اول زمانمزده ، هله شو صره ده پك مهم اولان بر مسئله حقنده مساعده بویوریکزده بر ایکی سوز سویلییم . (سویله سویله ، صباحه قدر سویله دیکله رز سسلری)

بوندن اوچ بش کون اول برجاسهٔ علنیه ده ، هیئت عمومیه کزده محترم ازمیر مبعوثی آرقداشم سراج اوغلی شکری بك (تورکك

سوزی عکسنه چویرملم ، اسلامیت شیمدی ترقی یه مانع اولیورده ، او وقت اولمیورمیدی ؟ بونك هیچ بری دکل . افندیلر ، زمانمزده ، مملکتمزده ترقی یه مانع اولان حال حقیقی اسلامیت دکلدر ، جهلدن ، کورکورینه تقلیدجیلکدن نشأت ایدن بو کونك نابحل ذهنیتیدر . زمانمزده دین اسلام پك غریب قالمش ، خرافات ایله دولمشدر و بو خرافات عالم اسلامه ادیان سائره دن ، اقوام سائره دن سرایت ایتمشدر . یوقسه حقیقی دین اسلام خرافاتك ، افکار باطلهنك الك بویوك دشمنیدر . اساساً دین اسلام خرافاتی ، اعتقادات باطلهیی کوکندن بیقمق ایچون کلمشدر . نته کیم وقتیله بیقمشدی ده . فقط صوکره لری شوردن ، بوردن عالم اسلامك ایچنه بر چوق خرافات کیردی ، نتیجه ده دین اسلام بوتون بوتون غریب قالدی .

بلا تردد دیه بیلیرم که بو کونکی دین اسلام بشقه ، عصر سعادتده کی دین اسلام بشقه در . حقیقی دین اسلام فطری ومنطقی بردیندر . خیالاتی ، خرافاتی برطاقم افکار باطلهیی هیچ سومز ، بالعکس اونلردن نفرت ایدر . بر آز اولده سویلهمشدم ، حضرت پیغمبرك الك بویوك دعاسی (اللهم ارنا الاشیاء کما هی) یعنی یاربی بزه حقایق اشیایی اولدیغی کبی کوستر . دعاسی ایدی . نه کوزل ، نه بویوك دعادر . انسان حقایق اشیایی اولدیغی کبی بیلیرسه دها نه ایستر ؟ الك بویوك حکمت ، الك بویوك علم ومعرفت ده حقایق اشیایی اولدیغی کبی بیلمك دکلیدر ؟

ایشته افندیلر ، خلافت واسلامیت حقنده بیلدیکمی ، آکلادیغمی سزه سویلهدم . بویکرمی اوتوز سنهلك اوزون ویوریجی سنهلرك محصول تتبعاتیدر .

یحیی غالب بك (قیرشهر) — الله سزی ملتمزله برابر ، پایدار ایتسون !

ایچون هپسنی برر برر تعداد ایتمك ایستەمم. اساساً اونك سویلەمسنەده حاجت یوق. ذاتاً بزجه معلومدر. لکن اغیارلسانندن ایشیتمك خوشه کیدەجکی ایچون مختصراً اولسون اونك سوزلرینی و حسن شهادتنی تقدیرکار افاداتنی نقل ایتمکی موافق کوردم. افندیلر! شوراسنی عرض ایدەیم که شرقده، عالم اسلامده، مدنیت اسلامیەیه علوم وفنونه خدمت ایدن علمانك اکثریسی تورکدر. ایچلرنده پك بویوك فیلسوفلر، پك بویوك متفنن ومتبحر عالملر، بویوك حقوقجی فقیهلر واردر. بر طاقم ظالم ومستبد حکمدارلرك ظلم واستبدادی نتیجەسنده بویلەزبون خراب، جاهل برحاله کلمش اولان سمرقند، بخارا، نیسابور، بغداد، بلخ کبی شهرلر وقتیله اوچر بشر میلیون نفوسی حاوی جسیم مملکتلر ایدی. مشهور ادیب اعظم کمال بك مرحوم براثرنده بوشهرلر ایچون «هربری پارس، لوندره کبی» دییەرك بونلرك بوکونکی پارس ولوندره درجەسنده بویوك شهرلر اولدیغنی سویلر. بن مرحومك بواثرینی اوقودیغم زمان بوسوزینی پك مبالغەلی بولمش، اینانمامشدم. صوکرەلری آثار عربیەده کورونجه مرحومی تصدیق ایتدم.

افندیلر! بعض آثار عربیەده کوردم. خراسانله افغانستان آرەسنده بولنان و «بلخ» دینیلن شهر وقتیله (٦) میلیون نفوسی حاوی جسیم برمملکت ایمش. ایچنده آلتی یوز قدر قبەلی و منارەلی جامع وارمش. بوکون ایسه احتمال بوشهرك انقاضی بیله قالمامشدر.

شمدی، صورارم سزه؛ اولوقت مدنیت اسلامیه اودرجەده مترقی وعالم اسلام اونسبتده معمور ومتمدن ایکن شمدی نەدن خرابەزاره دونمش اهالیسی جهل ونادانی ایچنده قالمشدر؛ بونك سببی نەدر؟ اسلامیت اووقت ترقی یه مانع اولمیوردی ده شمدیمی مانع اولیور و یاخود

دینلردر . خصوصیله قتولیك دینیدر . اسلام دینی دیکدر ، دییور صوکره اندلسده وقتیله علمای اسلام طرفندن قسماً یکی باشدن ایجاد، قسماً اکمال ایدیلن علوم‌و فنونی برر برر تعداد ایدییور . مثلا مثلثات کرویه‌نك، کرهٔ مسطحه‌نك تمامیله اسلام علماسی طرفندن ایجادایدلدیکنی، اسکی یونانیلر زمانینده بونلرك ایجاد ایدلمه‌مش اولدیغنی سویلر ، ایکی واوچ (س)لی جبر دستورلرینی، حساب تفاضلی‌یی وحتی لغاریتمه‌یی ، فن صیدلانی یعنی اسپنچیارلق فننی ، پهلوان ونخود یاقیلرینی وبونلره مماثل دها برچوق اصول وقواعد فنیه‌یی دوغرودن دوغرویه وابتداءً اسلام علماسنك ایجاد ایله‌دیکنی سویلر . انکسار ضیایی ، ابو بکر رازینك کشف ایتدیکنی وکرهٔ ارضك کرویتنی کذلك اسلام‌علماسنك کشف ایتدیکنی سویلر وکرهٔ ارضك ابتدا بغداد جوارنده سنجار اوواسنده اصول فنیه‌سی دائره‌سنده اولچولدیکنی واوروپالیلرك کرهٔ ارضی اولچه‌رك بولدیغی مقدار ایله‌اسلام علماسنك بولدیغی مقدار آراسنده پك جزئی برفرق اولدیغنی سویلر. ابوالقاسم دنیلن بردوقتورك بلچیقا قرالی طرفندن کندیسنی تداوی ایچون صورت مخصوصه‌ده جلب ایدلدیکنی ومشارالیهك ایکی دفعه بلچیقایه کیتدیکنی ، حتی بردفعه‌سنده آلتی آی قدر برمدت بلچیقاده اوطورارق قرالی‌و دیکرلرینی تداوی ایتدیکنی ، اوروپاده علم مراقلیسی بر چوق کنجلرك و حتی بالآخره پاپا اولان بر ایکی ذاتك تحصیل علم ایچون اندلسه قدر کیتدکلرینی ، انکلیزلرك فنون بحریه‌یی اندلسده تحصیل ایله‌دیکنی‌اوزون‌اوزادی‌یه تعداد ویضاح‌ایدر . ایشته بونك‌ایچوندرکه انکلیزجه اصطلاحات بحریه‌نك‌اکثریسی کلمات عربیه‌دن اخذایدلمشدر. دها بوخصوصده پك چوق بیاناتده بولنیور ایسه‌ده اوزون کیده‌جکی

بولونسون ، هر کیمك آغزندن ایشیدیلیرسه ایشیدلسون ایشته اوسوز، ایشته او کلام حقیقت ، ایشته او دستور مسلمانك غائب ایدوبده آرادیغی کندی مالیدر . هیچ تردد ایتمه‌سون ، همان آلسون. ترده بولنورسه بولونسون ؛ هر کسدن زیاده بر مؤمن اوکا مستحقدر . هر کسدن اول آلسون ؛ اونك اوز مالیدر . باقکز ، بو نه یوکسك، نه عالی بر سوزدر . دلالت ایتدیکی معنا و مآل اعتباریله ، مضمون اعتباریله نه بویوك بر دستوردر . ایشته بو حدیثدن‌ده آکلاشیلیورکه اسلامیت معارفه ، حقائق اشیایه پك بویوك قیمت ویریبور. حقوقده حریتپرور بر دین اولدیغی کبی علوم وفنونده‌ده حریتپرور بر دیندر. عقل و منطق و معارفی پك زیاده سور . جهالتدن و کورو کورینه اوتهکنه بریکمه تقلیدجیلکدن‌ده پك نفرت ایدر . بز بابالریمزی بویله بولدق. آنلرك اثرندن آیرلمایزدیین متمردینه حضرت قرآن (انتم و آبائکم فی ضلال مبین) یعنی سز وبابالریکز بارز و آشکار ضلالتده سکزدیبور.

افندیلر ! بر وقتلر اوروپا ظلمت جهل ایچنده ایکن ، شرق مدنیت یولارنده خیلی ایلرله‌مشدی . او وقتلر کرهٔ ارض اوزرنده اك مترقی و اك متمدن یرلر عالم اسلام ایدی . بوتون اوروپا ازجمله انکلیزلر تکمیل علوم و فنونی شمدی اسپانیادینلن اندلسدن آلمشدر . آمریقا دارالفنون مدرسلرندن (دراپر) نزاع علم ودین نامیله بر کتاب نشر ایتمشدر . توصیه ایدرم ، مهم بر کتابدر اوقویکز . بوآدم بو کتابنده بر قفاده ، بر دماغده دین‌ایله علم اجتماع ایده‌مز . عالم ایسه متدین دکلدر ، متدین ایسه عالم دکلدر دییور وبو موضوع اوزرنده مطالعاتی ، تدقیقات تاریخیه‌سنی یورودییور فقط بنه کندیسی‌اوکتابده صراحةً دییور : « بنم بو کتابده دیندن مقصدم دین‌اسلام دکلدر. دیکر

حضرت قرآن عقل ومنطقه ودلائل علميه‌يه‌پك بويوك قيمت ويرييور
افنديلر ! اسلاميت معارفله توأمدر. حكمت ومعرفتدن هيچ بر
زمان آيريلماز . هپ بيليرسكز ، مثلا (علم ولوكه چينده اولسه دخى
كيديكز، تحصيل ايديكز) و(علم ومعرفتى بشيكدن قبره قدر تحصيل
ايديكز) حديثلرينى هپ بيليرسكز . بيلمه‌ين يوق كبيدر . سزه بر
حديث دها نقل ايده‌يم باقكز بونده جناب پيغمبر افنديمز نه‌دييور : (الحكمة
ضالة المؤمن حيثما وجدها فهو احق بها) بويورييور. بو حديث شريف
احاديث صحيحه وحسنه‌دندر . مشهور كتب سته‌دن (سنن تيرميذى)
ده وديكر حديث كتابلرنده موجوددر وپك مشهوردر. مختلف تعبيرلرله
روايت ايدلمشدر . اويله موعظه كتابلرى حديثلرندن دكلدر. عبدعاجز
اويله موعظه كتابلرينك حديثلرندن بحث ايتمم . اك معتبر حديث
كتابلرنده كورمدكجه او كبى ضعيف حديثلردن بحث ايتمم . بو حديث
شريفك معناى منيفى شودر : « حكمت مؤمنك آرامقده اولديغى اوز
مالى‌در . اونى نره‌ده بولورسه آنى آلمغه هر كسدن زياده مستحقدر »
ايشته بو حديثك معناسى بودر. (حكمت) حقايق اشيايه موافق
اولان كلام ، علم ومعرفت ديمكدر . (ضالة) نه ديمكدر بيليرميسكز
انسانك غائب ايدوبده آراديغى مال ديمكدر. مثلا بر چاقى‌يى اوزركزدن
دوشورورسكز آرامغه باشلارسكز . ايشته او سزك ضاله كزدر
تورجه‌سنى طونالى حلمى بك قارده‌شمز سويله‌سون .

طونالى حلمى بك (زونغولداق) — (يتيك) در .

سيدبك (ازمير)دوامله — ايشته جناب پيغمبر بويله بويورييور
حكمت اولان سوز ، حقايق اشيايه موافق اولان بر كلام؛ حقوقى
اجتماعى ، فلسفى، اقتصادى واخلاقى بر دستور . هر نره‌ده بولنورسه

حدیثك معناسی شودر: (حق نره‌ده ایسه سن‌ده‌اونکله برابر اورادہ بولون ، اوندن آیرلما وسکا شبهه ویرن شیلرك حقیقتنی عقلکله تمیز ایت . چونکه جناب حقك سنك علیهنه اولان حجتی سنده‌در ، کندکده‌در واونك فیوض وبرکاتی‌ده سنك نزدکده‌در .) ایشته بو حدیث شریفك معناسی بودر . نه عالی سوزدر ، نه قدر معنیداردر وعقله نه بویوك قیمت ویرییور؟ ذاتاً قرآن کریمده باشدن باشه عقلی وارباب عقل واذعانی تجیل ایدر . آنك ایچون اسلامیت ، عقل ومنطق ایله ایله توأمدر . بر آیت کریمده (فبشر عبادی‌الذین یستمعون‌القول فیتبعون احسنه) بویوریلیور . معنای منیفی (مختلف سوزلری ایشیدوبده آنلرك اك کوزلنه اتباع ایدن قوللریمی مکافات الهیه‌ملہ تبشیر ایت) دیمکدر . بو آیتك آلت طرفنده‌ده (ایشته اونلردرکه اونلری جناب حق مظهر هدایت ایله‌مشدر وایشته آنجق اونلر اولوالالباب یعنی اصحاب عقل واذعاندر) دینیور . ایشته کرك اوحدیث وکرك بو آیت تقلیدجیلکی، اوتهکنك بریکنك مقلدلکنی، یعنی دلیلنی بیلمکسزین علی‌العمیا هرکسك ولوکه علمادن اولسون قوال مجرده‌سنه اتباعی منع ایدییور . دائما هر شیئك عقل ومنطق ایله، دلائله‌مستند محاکمات عقلیه ایله تدقیق ایدلمسی لزومنی کوستریبور. بر آیت جلیله‌ده‌ده [قل‌هاتوا برهانکم ان‌کنتم صادقین] بویوریبور. یعنی حضرت پیغمبره خطاباً (سوزلریکزده صادق ایسه‌کز دلیلکزی براد ایدیکز)بویوریبور. برهان‌دلیل‌قطعی‌دیمکدر. اصطلاحده‌مقدمات قینیه‌دن تشکل ایدن دلیله دینیرکه دلیل قطعیدر . دیکر بر آیت جلیله‌ده‌ده (ولاتقف مالیس لك به‌علم) بویوریلیورکه (علمکك لاحق ولمادینی شیئه اقتفا ایتمه) دیمکدر . پك آچیق اولهرق کوریلیورکه

اثنای خطبه‌ده عثمانلی پادشاهلرینك اسملرینی ذکر ایدرکن خلیفه ابن الخلیفه دیمز (السلطان ابن السلطان) دیر . الخلیفه ابن الخلیفه دییز خطیب هیچ کوردیکزمی؟ خطبه‌لرده خلفای راشدینك یعنی ابوبکر، عمر ، عثمان وعلینك اسملرینك ذکر ایدلمسی‌ده بوقبیلدندر . یعنی بوده صرف سیاسی بر مسئله‌در . شیعیلره قارشی ذکر اولنور وبو خطبه‌نك اوقوندیغی برده‌کی اهالینك اهل‌سنت اولدیغنی بوتکله اعلان ایدلمش اولور . ایرانه کیدرسه کز اوراده‌ده جامعلرده خطیبلر ابوبکر ، عمر وعثمانك اسملرینی ذکر ایتمزلر . خلاصه‌بو کبی شیلر صوکره‌دن احداث ایدلمش شیلردر . اصل شریعت اسلامیه‌ده بویله شیلر یوقدر . ایشته افندیلر! خلافت وآنك تفرعاتی حقنده سزه بك چوق ایضاحات ویردم . بو ایضاحاتمله آرتق خلافت مسئله‌سنك ماهیت شرعیه‌سی تمامیله آکلاشلمشدر صانیرم . شیمدی‌ده مساعده ایدکده بر ایکی سوزله مقدس دینمی یار واغیاره قارشی اعلا ایده‌یم .

* * *

محترم افندیلر ! اسلامیت غایت عالی بر دیندر . معارفی ، ترقی‌یی بك سور . عقلدن ، منطقدن هیچ آیرلماز . بر یوزنده دین اسلام قدر حریتپرور ، ترقیپرور بر دین یوقدر . بوتون احکام دینیه‌علوتی معالیاتی محتویدر . استهداف ایتدیکی غایه مکارم اخلاقی ، فضائل بشریه‌یی تأسیس وتأمین ایتمکدر . حضرت پیغمبرك صحیح حدیثرندن برنده (انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق) بویورییور . یعنی بن آنجق مکارم اخلاقی اتمام ایچون بعث اولوندم دییور وبر حدیث شریفده‌ده عقله (حجة الله) اطلاق ایدییور . باقکز نه دییور : (کن مع الحق حیث کان ومیزما اشتبه علیك بعقلك فان حجةالله علیك نبیك وبرکانه عندك) بو

(امیرالحج) مسئله‌سی‌ده بویله‌در ، دین اسمنی ذکر ایله‌دیکم خواجه شکری افندی امیرالحج تعیینی ایچون‌ده خلیفه‌نك وجودینه لزوم کوستریبیور . حالبوکه اصلا اویله برلزوم یوقدر . بوده انضباط و آسایش مسئله‌سیدر . اوته‌دنبری حجاج آره‌سنده امنیت و آسایشی محافظه‌ونزاع واختلافی فصل ایچون برذاتی امیرحج تعیین ایدرلرمش مسئله بوندن عبارتدر. بوده‌وظائف حکومتدن بروظیفه‌در وهیچ‌بری لوازم خلافتدن دکلدر .

خطبه‌لرده خلیفه‌لرك ، پادشاهلرك اسملرینك ذکر ایدلمسی کیفیتنه کلنجه بو آرتق بوسبتون صوکره‌دن احداث اولنمش بر کیفیتدر . خطبه‌نك قطعیاً شرائطندن دکلدر وخطبه ایله دینی اولمق اوزره هیچ برمناسبتی یوقدر. صرف‌سیاسی واداری برکیفیتدر . خلفای راشدین زمانینده خطبه‌لرده هیچ برکیمسه‌نك اسمی ذکر اولونمازدی . برآز اول سویله‌مشدم . خطبه ، نطق دیمکدر . اونده ذکری لازم اولان شیلر سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی ، اخلاقی نصیحتلر ، مسئله‌لردر . خطبه ، خلقی ایقاظ وارشاد ایچون ایراد اولنور . یوقسه بر ذاتك اسمنی ذکر ایتمك ایچون ایراد اولونماز . دولت امویه‌ده خطیبلر خطبه‌لرده حضرت‌امام‌علی‌یه‌لعنت ایدرلردی. بونی صرف بر پروپاغاندا اولمق ،خلقی حضرت علیدن صوغوتمق ایچون معاویه‌احداث‌ایتمشدی. حضرت علینك حکمران اولدیغی یرلرده‌ده خطیبلر،اموی خطیبلرینه مقابله اولمق اوزره حضرت‌علی‌یه‌دعا ایدرلردی. دهاصکره‌لری طوائف ملوك‌ظهور ایتدیکی زمانلرده‌هریرده‌خطیب اویره‌حاکم‌اولان‌سلطانك‌اسمنی ذکر ایدر اولدی ، بوندن مقصده اویرك هانکی سلطانك، هانکی حکمدارك‌حوزهٔ‌حکومتی داخلنده‌بولندیغنی کوسترمکدر. بزده‌ده‌خطیبلر

ایتمشدر. بوصورتله تصحیحی لازمدر. افندیلر! برسنه‌دن بری مملکتمزده خطیبلر یالکز شرعیه وکیلی طرفندن تعیین اولونیور. شمدی برسنه‌دنبری مملکتمزده قالنان جمعه وبایرام نمازلری صحیح دکلدرمی دنیله‌جك ؟ بوء خطای عظیم اولور . لازم اولان خطیبك ، جمعه وبایرام نمازلرینی قیلدیره‌جق امامك حکومت طرفندن تعیین ایدلمه‌سیدر . بوحاصل اولدقدن‌صوکره باشقه برشیئه لزوم یوقدر .

اذن امام مسئله‌سنه کلنجه : افندیلر ! بوده یاکلشدر . (اذن امام) تعبیرنده کی امام لفظی الفله امام دکل عین ایله عامدر . یعنی ترکیب اضافی ایله اذن امام دکل ، ترکیب توصیفی ایله (اذن‌عام) دیمك لازمدر. ایشته دوغروسی بودر . یعنی جمعه نمازی صحیح اولمق ایچون اذن‌عام شرطدر . بواذن عامدن مقصده جامع ویاقلعه قپولری هرکسه آچیق بولنمسی ، هرکسك اوجامع ویاقلعه درونده جمعه‌نمازینی قیلمغه مأذون بولنمسیدر. چونکه جمعه‌وبایرام نمازلری شعائر اسلامیه‌دندر. آنلرك علناً اظهاری لازمه‌دندر . ایشته جمعه وبایرام نمازلرینك صحتنده اذن عامك شرط اولماسی بوحکمته مستنددر . بناءً علیه برخلیفه ، بر پادشاه ، بروالی ویا برقوماندان یالکز کندی معیتیله جمعه نمازینی قیلمق ایستیوبده جامع ویاخود قلعه قاپولرینی قاپاتدیره‌رق خلقی دخولدن منع ایله‌سه اونمازصحیح اولماز . ایشته بومسئله‌یی‌ده بوصورتله تصحیح ایتمك لازمدر. تأسف اولنورکه عالم کچینن برچوق ذوات بومسئله‌لری پك بسیط اولدقلری حالده یینه یاکلش بالله مشلردر . بو مسئله‌لر کتب فقهیه‌نك جمله‌سنده‌بو صورتله محرر اولدیغی حالده بیلمم نصل اولمشده بونلر پك یاکلش ، پك آچیق خطا اوله‌رق بالله‌نیلمشدر . بوکا بر درلو عقلم ایرمه‌دی . بن کتب‌فقهیه ایچنده شو سویله‌دکلریمك عکسنی ادعا ایدن بر کتاب ، برعباره کورمدم .

تورکستانده فرغانه ایالتنك مرکزاداره‌سیدر . بو ذات، اورالرده وسمرقند جوارنده نشرعلوم ایتمشدر . (هدایه) نامنده غایت فیاض، غایت مبجل قیمتلی بر کتابی واردر . الیوم مصرده طبع اولنمشدر . عالم اسلامده بوکتابی بیلمه‌ین بر عالم یوقدر . بین‌العلماحجتدر. آندن صوکره یازیلان بوتون کتابلرك مرجعیدر . و مذهب حنفیده اك موثوق، اك معتبر برکتابدر. ایشته بوکتابده (جمعه نمازی بالذات سلطان ویا اونك مأمورمخصوصی قیلدیرمق لازمدر) دینیور. بوکتابك شرحی مشهور (فتح القدیر) ده والیوم هرعالمك النده بولنان مشهور (درمختار)ده (ولوکه اوسلطان برشخص متغلب وحتی برقادین اولسون یأس یوقدر) دینیلیور. ذکراولنان (هدایه)ده‌ده بوشرطك، بومسئله‌نك عاتی ، اسباب موجبه‌سی اولمق اوزره شویله دینیور : « وچونکه جمعه نمازی جماعت عظیمه‌ایله ادا اولنور وبعضاً خطابت وامامته هوسکار اولانلر طرفندن تقدیم وتقدمده منازعه حاصل اولور. بعضاً‌ده بشقه برسبیدن دولایی نزاع واختلاف ظهور ایده‌بیلیر . بوجهتله امرفرضی تمیماً بوشرطه لزوم کورولمشدر » ایشته بو سوزلر هدایه‌نك کندی سوزلریدر. بنم سوزلرم دکلدر. شبهه ایدنلر اورایه‌مراجعت ایتسونلر!

ایشته پك آچیق اوله‌رق کورولیورکه خطابت توجیهی مسئله‌سی، اویله ظن اولوندیغی کبی خلافتك لوازمندن دکلدر . مجرد انضباط و آسایش مسئله‌سیدر . نزاع وشقاق رفع ایچون لزوم کورولن وظائف حکومتدندر. حتی مذهب شافعی‌به کوره جمعه نمازینك صحتنده بویله برشرط یوقدر. فقهای حنفیه‌ده سلطان اولمایان یرلرده خطیبی وامامی اهالی کندیسی انتخاب وتعیین ایدر دیرلر. ایشته مسئله‌نك ماهیت حقیقیه‌سی بودر . فقط نصلسه‌مع التأسف بومسئله ذهنلرده پك یاکلش اوله‌رق تقرر

هیچ بر واسطه‌یه احتیاجی یوقدر . نه قرآنده ، نه‌ده حدیثده بویله بر شی بولامازسکز . بالعکس عکسی بولورسکز .

جمعه نمازی سیاسی بر عبادتدر . بایرام نمازی‌ده اویله‌در. اونك ایچوندرکه بویوك شهرلرده وقصبه‌لرده قیلنور . کویلرده قیلنماز. بزم‌مذهبمزده، یعنی مذهب حنفیده کویلرده جمعه نمازی صحیح اولماز. مطلق شهرده اوله‌جق . چارشو ویازاری اولان قصبه‌لرده قلنه‌جق وممکن اولدقجه بریرده، برجامعده قلنه‌جق. آنك ایچوندرکه اوللری شهر ایچنده ویا شهر کنارنده‌صورت مخصوصه‌ده احضار ایدلش میدانلرده قیلنیردی. اویرلره نمازکاه دینور . حالا بعض شهرلرده نمازکاه دنیلن یرلر واردر . صوکره افندیلر ! خطیب مملکتك الك بویوك ذاتی ، الك بویوك عالمی اوله‌جق . خطبه ؛ سیاسی ، اجتماعی ، اخلاقی ، اقتصادی ، نصایحی، علمی ایضاحات وارشاداتی محتوی اوله‌جق . بناءً علیه بویله بر خطبه ایرادینه هرکس مقتدر اولاماز . اوکا کوره خطیب بولمق لازمدر . آنك ایچون اوائلده خطبه مسئله‌سی مهم بر مسئله ایدی . خطبه اوقومق واوصورتله خلقه کندیسنی کوسترمك ، افکارناسده برموقع طوتمق شبهه‌سز بویوك بر شرفدی . کندینه کوره‌نن هرکس بوکاهوس ایده‌بیلیر . اونلرك طرفدارلری‌ده اوله‌بیلیر . بو اوقوسون ، خایر او اوقوسون دیمیه آره‌لرنده اختلاف ونزاع ظهور ایده‌بیلیر . ایشته بو اختلاف ونزاعه میدان ویرمه‌مك ایچون فقهای حنفیه خطیبك ،جمعه نمازینی قیلدیره‌جق اولان ذاتك سلطان طرفندن تعیین ایدلش اولمسی لازمدر دیمشلردر . دقت ایدیلیورمی ؟ بوراده خلیفه تعبیری یوق سلطان تعبیری‌وار. تورکستانك الك بویوك عالملرندن، فقهای حنفیه‌نك اعاظمندن برهان‌الدین مرغینانی نامنده بویوك برفقیه واردر. مرغینانی

طونه‌لی حلمی بك (زونغولداق) — بر مشكلم وار خواجه افندی حضرتلری ، بر انسان جمعه نمازی قیلمق ایچون بشقه‌سنك اذنی آلمغه مجبوریت وارمیدر ؟

سید بك (ازمیر) دوامله — ثوت بو بابده بر رساله كوردم . چون دورهٔ انتخابیه مبعوثلرندن خواجه شكری افندینك كتابیدر . كندیسیله تشرف ایده‌مدم. كندیسنی كورمدیكم ایچون حال حاضرده نه قناعتده اولدیغنی بیلمیورم . اوكتابده [مذهبمز مقتضاسنجه جمعه وبایرام نمازلرینك صحتی اذن امامه متوقف اولمقله خطابتك مقام خلافتدن توجیهی مقتضیدر] دینیور. كورولیورکه خواجه شكری افندی، بو مقامده ایكی شیدن بحث ایدییور . بری جمعه وبایرام نمازلرینك صحیح اولماسی ایچون اذن امامك شرط اولماسی ، دیكری ده خطیبلرك خلیفه طرفندن تعیینك لزومیدر. بوایكی مسئله‌نك ایكیسی ده یاكلشدر . خطای فاحشدر . قسطمونی مبعوث محترمی خالد بك افندی حضرتلری ده « اهالیجه اویله تلقی اولونیور. خلیفه اولمازسه جمعه نمازی صحیح اولماز دینیور » بویوردیلر . بركره شونی عرض ایده‌یمكه افندیلر ، دین اسلامده الله ایله قول آره‌سنه كیره‌جك بر واسطه یوقدر . یو بر حقیقت اسلامیه‌در . نه شیخ ، نه مرشد ، نه مجتهد ، نه امام، نه‌ده‌بیلمم كیم آصلا واسطه اولاماز . اسلامیتده روحانیت ، تشكیلات دینیه یوقدر . پاپا، حضرت عیسینك لایخطی وكیلیدر. حضرت عیسی نامنه امر ونهی ایدر . اسلامیتده بویله برشی یوقدر . هیچ بر كیمسه حضرت پیغمبرك تشریع احكامده وكیلی دكلدر. تشریعده نیابت جاری اولماز. اسلامیتده الله یولی آچیقدر. الله ایله انسان آره‌سنده آچیق بر یول واردر . هركس اویولده كیده‌بیلیر.

کبی قوللانمشلر . برشی دیمه‌مشز . بیلیرسکز ، وقتیله هر هانکی بر ذاتك مالارینی مصادره ایدرلردی . شوکا بوکا ایسته‌دکلری اموالی ، اراضی‌یی پیشکش چکرلردی . اوروپادن اوتاندقلری ایچون مشهور کلخانه خط همایونی نشر اولوندیغی زمان مصادره ملغادر دیمشلر . مدنی بردولت حالنه کیره‌جکز ، آرتق مصادره ملغادر دیمشلر و۹۳ قانون اساسیسنه‌ده قویمشلردر . حالبوکه او وقته‌قدر بوتون زنکینلرك مالارینه ایسته‌دکلری کبی تصرف ایدرلر ، ایسته‌دکلری کبی مصادره ایدرلردی . اهالی مالارینی بوندن قورتارمق ایچون بر چاره اراسنه باشلامش ، بر آدم بویوك برزنکین اولورسه ، سیوریلیرسه درحال مالی مصادره اولونور . بونك اوکنه کچه‌نك چاره‌سی نه‌در دیه اهالی قیورانمغه باشلامش.

رجب‌بك (کوناهیه) — هایدی وقف !

عدلیه وکیلی سید بك (ازمیر) دوامله — نه یاپسونلر طبیعی وقف اصولی ایی برچاره بولدیلر . افندیلر! ظن ایدرمیسکزکه بو وقفلر خیر ایچون یاپیلمشدر ؟ خایر ! وقفنامه‌لره باقارسه‌کز کورورسکز ؛ اللی بیك لیرا قیمتنده برمال، سنه‌ده بش اون بیك لیرا واردات کتیرن املاك وقف ایدیلیور. فقط جهت خیره طوپو طوپو یوز لیرالق بر مصرف اختیار اولونیور. مثلا فلان سبیله قرق اوقه قار، فلان‌جامعه سکسان اوقه‌زیتون‌یاغی، فلان‌مسجده اوتوز قرق دانه موم شرط ایدیلیور . اوست‌طرفی‌اولادینه‌بطناً بعد بطن ، نسلاً بعدنسل اولادینك اولادینه شرط ایدیلیور . (خنده‌لر ، آلقیشلر) بونه‌دن؟ چونکه مصادره ایدیلیور. مصادره‌دن قورتارمق ایچون بشقه چاره یوق. مقصدم تزییف دکلدر . حقایق تاریخیه‌یی عرض ایتمکدر .

* * *

حکومت مشروطه دیدیلن حکومت بو قبیلدندر . ملت هیچ بر ذاته وکالت ویرمز ، یعنی بر خلیفه ، بر امام انتخاب ایتمزسه خلافت یوق دیمکدر . اووقتده جمهوریت اولور . بوکا نه مانع واردر ؟ ملت کندی ایشمی بن یاپاجغم ، نه دن بکا باشقه سی جبراً یاپدیرسون دیرسه نه دن جائز اولماسون ؟ ملت دییورکه خایر کندی ایشمی بن کندم کوره جکم. نه وقت عاجز اولورسهم او وقت خلیفه ویا امام نامیله بشقه سنی وکیل تعیین ایدرم . فقط شیمدی بن الحمدلله عاجز دکلم . رشدیمی استحصال ایتدم . وکیله احتیاجم یوقدر . ملتلر ایچون اك نافع برشکل حکومت دیمك اولان جمهوریت واصول مشورتله کندی ایشیمی کندم کوره جکم. اوحالده بوکا کیم نه دیر ؟ کیمسه برشی دییه مز . زیرا حق ملتکدر . (آلقیشلر) قرآن کریمده بونك جوازینه صراحت درجه سنده اشارت ایدییور. (مسلمانلرك ایشی کندی آرالرنده مشورتله کورولور) دییور. (آلقیشلر) ایشته باقیکز مسئله نه قدر بسیطلشدی. دوندی، دولاشدی بسیط برمسئلهٔ حقوقیه اولدی. بو، چوجقلرك بیله آکلایه جغی برمسئله اولدی . بونی اعظام ایتمك ، لزومندن فضله بویولتمك وبوکا بشقه درلو معنالر ویرمك ، خرافانه ، ماصاللره قدر کیتمك و قورقونج بر حاله قویمقده نه معنا واردر ؟ اوت ، بونك بر معناسی واردر ، اوده کوره نکدر . افندیلر! کوره نکدر. قفالر آلیشمش ، کوزلر آلیشمش، ذهنلر آلیشمش . باشقه برشی دکل .

طونه لی حلمی بك (زونغولداق) — ذکی بکك قولاقلری چینلاسون !

عدلیه وکیلی سیدبك (دوامله) — مع الاسف هردرلو ظلملرینه قاتلانه رق آلیشمشز ، مملکتی مالکانه لرینه چویرمشلر . ملتی اوشاق

ایشته افندیلر ، علی شعوری بك افندینك صورمق ایسته دکاری مسئله بودر. فقهاء یعنی اسلام حقوقجیلری، خلیفه ملتك وکیلیدرلر. چونکه ملت ولایت عامه یی اوکا تفویض ایتمشدر. انتخاب طریقیله تفویض ایتمشدر. ملت اونی انتخاب ایتمه سه یدی، اوولایت عامه یی حائز اوله مازدی. آنك ایچون ملت اوولایت عامه نك صاحیبدر واصیلدر. امور عامه ده تصرفات کندیسنه عائددر . فقط ملت کندی امور عامه سنده بالذات کندیسی اجرا ایتمه یوب او اجرا آتی انتخاب وبیعت طریقیله خلیفه یه تفویض ایتمش. ایشته بو صورتله خلیفه ولایت عامه یی ابن همامك تعبیری وجهله تصرف عامه استحقاقی احراز ایله مشدر . آندن دولا بیدرکه افرادامت اوزرنده حق تصرفه مالك اولمشدر وینه بوندن دولا بیدرکه خلیفه، ملتك وکیلی اولمشدر .

صوکره بوراده برقاعده دها وار . اوده قاعدهٔ وکالتدن چیقیور : اوده شودر . وکالت بعضاً مطلق اولور، بعضاً مقید اولور. چونکه بر کیمسه دیکرینی وکیل ایده جکی زمان دیلرسه مطلق صورتده وکیل ایدر ایسته دیکی یاپ دیر، بوکا وکالت مطلقه دنیر . دیلرسه وکیلك یاپه جغی ایشلری تعیین ایدر. بعض قیود وشروطه تابع قیلار . بوکاده وکالت مقیده دینور. بو صورتله وکالتده اطلاق وتقیید مؤکلك حقیدر . اوکا کیمسه برشی دیه مز چونکه او، کندی حائز اولدیغی ولایتی وکیلنه ویریبیور . فصل ایسترسه اویله ویرر . بو اونك حقیدر .

شو حالده بوقاعده خلافتده ده جاریدر. ملت دیلرسه، خلیفه یی صورت مطلقه ده انتخاب ایدر . اونك هیچ برتصرفی تقییدا یتمز . بو صورتده بوحکومت مطلقه دیمکدر . دیلرسه ملت خلیفه نك تصرفاتی بعض قیود وشروطه تابع طوتار. بوصورتده ده حکومت مقیده اولور . ایشته

گندنده موجود اولان صفت ابوت ، اولادی حقندهکی تام وحقیقی شفقت سببیله اوچوجغك لهنه تصرف حقنی بخش ایدییور . چوجق طرفندن تفویض ایدلمکه متوقف دکلدر . دوغریدن دوغری یه شریعت اوولایتی بابایه ویرییور . چونکه اورتهده برچوجق وار . باقلمق وتربیه ایدلمك ایستر . وراثت طریقیله کندینه انتقال ایدن مالارینی صیانت ایتمك لازم . ایشته شریعت بوکبی شیلری بابایه ویرمشدر . بابادن ماعدا هیچ بر کیمسه نك اوچوجق اوزرنده امر ونهی نافذ اولماز . ولوکه ایکی یاشنده چوجق اولسون کیمسه نك اوکا شورایه کیت ، بوراده اوطور کبی امر ایتمکه حقی یوقدر . بو امر نه در ؟ جبراً سوز کچیرمك دیمکدر . ولایتدر . تفویض ایستر . تفویض اولمادقجه کیمسه بوولایتی حائز اولهماز . فقط باباشفقت کامله یه طبعاً مالك اولدیغندن شریعت بوولایتی بابایه ویرمشدر . فقط بعضاً بابادہ براحتراصه مغلوب اولهرق چوجغك مالنی ویانفسنی سوءاستعمال ایده بیلیر . بوکا میدان ویرمهمك ایچون شریعت بابانك ولایتنی ده چوجغك نفعی شرطیله مشروط قیلمش ، او قید ایله تقیید ایتمشدر . اونك ایچون بابانك ضرر محض اولان تصرفاتی چوجق حقنده نافذ اولماز . باطل اولور .

ولایت تفویضه کلنجه : بوبرذاته باشقه سنك بخش ایتدیکی ولایتدر . اوکا تفویض ایدییور . وکیل ، وصی ومتولینك ولایتی کبی . والیلرك ، حاکملرك ، قوماندانلرك وبویوك ملت مجلسنك ولایتلری هپ بوولایت تفویض نوعندندر . مجلس عالی حائز اولدیغی ولایت عامه یی ملتدن آلمشدر . اونك ایچوندرکه مدتی موقتدر . زیرا کندی ذاتنده موجود ومندمج اولان بروولایت دکلدر . ملت تفویض ایتمشدر وبر مدتله تقیید ایله مشدر . خلیفه نك ولایتی ده بویله در . اوده ولایت عامه یی ملتدن آلمشدر . ملت بوولایتی انتخاب وبیعتله اوکا تفویض ایله مشدر .

بر قاعدهٔ حقوقیه عرض ایده‌یم . جمله‌کز بیلیرسکز ، بر انسان کرك کندی نفسنده وکرك کندی مالنده کیف مایشاء دیله‌دیکی کبی تصرف ایدر . دیلرسه بوحق تصرفی بشقه‌سنه‌ده بخش ایدر . نته‌کم بشقه‌سنه ویردیکی زمان او ذاته وکیل دینیر واوذات سزدن آلدیغی حق تصرفه بناءً سزك مالکزه تصرف ایدر . اونك بیع وشرا سی آرتق نافذ اولور وسز اونی قبوله مجبور اولورسکز . چونکه اونك یاپمش اولدیغی اوتصرف مؤکلی اولان ذاته طرفندن بخش ایدلمش برولایتدر . مؤکل ، کندی نفسنده ، کندی مالنده کی ولایتی اوکا ویرمشدر . بوجهتله او ، بو ویریلن ولایته بناءً اجرای تصرف ایدییور . بر فرد بویله اولدوغی کبی بش ، اون ، یوز ، بیك و دها زیاده افراددن مرکب بر شرکت ، بر جماعت‌ده بونی یاپابیلیر . بویوك ، کوچوك علی‌العموم شرکتلر ، جماعتلرده عین وضعیته‌در . دیلرسه اونلر امور مشترکه‌لرینی دوغریدن‌دوغرویه کندیلری کورورلر . دیلرلرسه کندی ایچلرندن ویا خارجدن بر ویا متعدد اشخاصی مدیر یعنی وکیل تعیین ایدرلر . یعنی کندیلرینك امور مشترکه‌لرنده حائز اولدقلری کندی ولایتلرینی او متعدد افراددن مرکب بر هیئته ویا بر شخصه بخش ایدرلر . حکم مسئله‌سی‌ده بویله‌در . حکم‌ده مثلا سزدن ولایت آلمادقجه سزك علیهکزه ویا لهکزه حکم ایده‌مز . نه‌وقت سز رضی کندیکزه حکم انتخاب ایدرسه‌کز او وقت اونك حکمی سزك اوزرکزده نافذ اولور . نه‌دن نافذ اولور ؟ چونکه سز او ولایتی اوکا ویرمشسکز ، بوندن طولایی نافذ اولیور . ایشته بو و امثالنك جمله‌سی هپ ولایت بحثیدر .

دیکر براعتبارایله‌ده ولایت ، ولایت ذاتیه وولایت تفویض نامله ایکی یه آیریلور ولایت ذاتیه بر دانه‌در اوده بابانك ولایتیدر . شریعت بابایه

موافقت ایتسون، ایستر ایتمه‌سون . بشقه‌سی اوزرینه سوز کچیرمك دیمکدرکه جبراً سوز کچیرمك دیمك اولور . بویله جبراً سوز کچیرمك غیرمشروع اولورسه اوکا ظلم و تحکم دینیر. مشروع اولورسه ولایت اطلاق اولنور . بر قانونه مستند اولورسه اوکا حکم دینیر . الفاظ بشقه بشقه‌در . فقط معنا هپ بردر . اعتبارلر ، جهتلر آیریدر . بناءً علیه بوولایت اول امرده ایکی قسمه آیریلیر ولایت عامه، ولایت خاصه. ولایت عامه دیمك حکومت دیمك ، حاکمیت دیمك، سلطنت دیمك، شو مجلس عالینك تصرفی دیمکدر. ولایت عامه‌نك معناسی بودر. مملکتك هرطرفنه وبوتون افراده وبالجمله امور عامه‌یه شاملدر. بوکون تورکیه‌ده بو مجلس عالینك قرارلری اولمادقجه هیچ بر کیمسه‌نك دیکر بر کیمسه اوزرنده جبراً سوز کچیرمکه حقی یوقدر ، کچیرمز ، کچیریرسه غیر مشروع، غیر قانونی اولور، مستلزم مجازات برجرم تشکیل ایدر. نه وقت سز بر قرار ویرر وبر قانون یاپارسه‌کز او وقت اوندن اول ظلم اولان شی شمدی بو قراردن صوکره ، بو قانوندن صوکره مشروع اولور ، عدالت اولور . چونکه بونلر امور اضافیه‌دندر . عدالت‌ده ، ظلم‌ده امور اضافیه‌دندر ، نسبیدر . ذاتاً دنیاده مطلق بر شی یوقدر، هرشی نسبیدر . اونك ایچون برزمانده عدالت اولان دیکر بر زمانده ظلم اولور .

اوحالده خلیفه‌نك ، امامك، حکومتك ویاخود سلطانك امرلری، تصرفلری نصل نافذ اولویور ؟ ایشته انتخاب و بیعت اونك ایچون شرطدر . خلیفه‌یی انتخاب ایتمك ، امام دنیان ذاتی انتخاب ایتمك ، حتی مبعوثلری انتخاب ایتمك اونك ایچون شرطدر . یعنی بونلرك امرلری، تصرفلری معتبر ومشروع اولق ایچون شرطدر . سزه بسیط

وبیعتده مؤکل اولان ملت طرفندن درمیان ایدیلن قید وشرطه رعایت ایتمکه مجبوردر . ملت کندی ولایت عامه‌سنی یعنی امور عامه‌ده تصرف عام صلاحیتنی خلیفه‌یه مطلق صورتده بخش ایتمش ایسه خلیفه‌نك بونوع خلافت مطلقه‌سی ، حکومت مطلقه دیمك اولور . خلفای راشدینك خلافتی کبی . بوقدر اکر ملت اثنای بیعتده خلیفه‌نك خلافتی یعنی ولایت عامه‌سنی بعض قیود وشروطه تابع طوتمشسه اولوقت بو نوع خلافت‌ده حکومت مشروطه دیمك اولور . عثمانلی مشروطیتنده اولدیغی کبی . بونك هر ایکیسی‌ده جائز اولدیغی کبی ملتك کندی امور عامه‌سنده هیچ بر کیمسه‌یه حق تصرف بخش ایتمه‌مسی‌ده اساس اعتباریله جائز اولمق لازم‌کلیر . ملت کندی ایشنی کندم کوره‌جکم ، آرتق سن رشده بالغ اولدم . کندی امور مشترکه‌مده کندم تصرف ایتمك ایچون لازم‌کلن اهلیت ومعلوماتی‌ده حائزم . بناءً علیه تصرف عام حقنی آرتق کیمسه‌یه ویرمیه‌جکم دیه‌جك اولورسه اوکا نه‌دینه‌بیلور ؟ ایشته شمدی بزده بویله یاپمق ایسته‌یورز . بوکا فقه وحقوق اعتباریله هیچ برمانع یوقدر . یترکه ملت حقیقةً رشید اولسون وبوخصوصده وجودی لازم‌کلن تربیهٔ سیاسیه‌واجتماعیه‌یه مالك بولونسون . قرآن کریم‌ده (مسلمانلرك ایشی کندی آرلرنده مشورتله کورولور) دیدیکی ایچون بوکا مساغ شرعی بولوندیغنی بیلدیریبور . زمانمزده برچوق بویوك دولتلرده کندیلرینی بوصورتله اداره ایدییور . یك کوزل اداره ایدییورلر . مقصده حاصل اولوبور . اولجه‌ده دیمشدم . خلافت دیمك حکومت دیمکدر . مقصود اولان مملکت وملتی عادلانه برصورتده حسن اداره ایتمکدر . یوقسه شکل حکومت دکلدر .

بوبحثی برآز دها ایضاح ایتمك لازم‌کلیرسه دیرکه ولایت ، ایستر

حق تصرف آلمسی ضروریدر . بابانك چوجق حقندهکی ولایتنه ، ولایت ذاتیه دنیلدیکنی سویلهمشدك . بشقه بر ذاتك دیکر برشخصه ولایت ویرمسنه واوشخصك بو صوتله حائز ولایت اولماسنهده (ولایت تفویض) اطلاق اولور . دیمك اولیورکه ولایت ایکی قسمدر . بری ولایت ذاتیهدرکه بابانك ولایتیدر . دیکری ولایت تفویضدرکه عاقل وبالغ اولان برشخصك دیکر برذاته ویرمش اولدیغی ولایتدر . ایشته وکیلك ، وصینك و متولینك وحکملرك حائز اولدقلری ولایتلر هپ ولایت تفویض جملهسندندر . ایشته خلیفهنك حائز اولدیغی ولایتده بوولایت تفویض نوعندندر . چونکه هیچ برکیمسهنك کندیلکندن ویا وراثت طریقیله خلیفه اولمق حقی یوقدر . ابن همامك یوقاریدهکی تعریفندن آکلامشدرکه خلیفه اولمق دیمك تصرف عامه مستحق اولمق دیمکدر . بواستحقاق ایسه ملت طرفندن برشخصه بو تصرف عام صلاحیتی ویرلمکله حاصل اولورکه وکالت دیمکدر . امور عامه دیدیکمز شی ملتك کندی امور مشترکهسیدر . بر مملکتك اداره سی دیمك اوملکتده ملته عائد اولان ایشلرده تصرف ایتمك دیمکدر . بوایسه دوغرودن دوغرویه ملتك کندی ایشیدر ، ملتك کندی حقیدر . ملت بوحقی بشقهسنه ورمدکجه هیچ برکیمسه اوحقه مالك اولاماز . ایشته بو اساسه مبنیدرکه فقهای اسلام یعنی اسلام حقوقچیلری خلافت ملتله خلیفه آرهسنده منعقد وکالتدر دیرلر وبوخصوصده تماماً قاعدهٔ وکالت احکامی تطبیق ایدرلر . مثلا وکالت مطلق اوله جنی کبی مقیده اولابیلیر ووکیل اولان ذات مؤکلنك حین توکیلده درمیان ایتدیکی قید و شرطه رعایت ایتمکه مجبوردر . اوقیده رعایت ایتمزسه تصرفی معتبر اولماز . بونك کبی خلافتده وکالت نوعندن اولدیغندن خلیفه اثنای انتخاب

باشقه هیچ بر کیمسه‌نك دیکر فرد اوزرنده بویله ولایت ذاتیه‌سی یوقدر. هر کسك کندی نفسنده و اموالنده ولایتی ، تعبیر دیکرله حق تصرفی واردر . اونك بو ولایت وتصرفنه کیمسه قاریشاماز . ایشته بو اساسه بناءً درکه (هر کیمسه کندی عالمنك پادشاهیدر) دینیر . بر ذات دیکر شخص حقنده ولایته وحق تصرفه مالك اولهبیلمك ایچون مطلقا اوشخصدن ولایت حقنی اخذ ایتمسی لازمکلیر . مثلا بر کیمسه دیکرینك برمالنی بشقه‌سنه صاتهبیلمك ایچون مال صاحبندن مأذونیت آلمش اولمق لازمدر . دها اولجه اویله بر مأذونیت آلمامش ایسه اوصاتش معتبر اولماز . بو خصوصده مأذونیت آلمق نه دیمکدر ؟ اومالی صاتمق ولایتنی اونك رضاسیله اوندن آلمق دیمکدر . ایشته اوولایتی آلمش اولان ذاته وکیل دینور . اوکا اوولانی ویرن ذاته‌ده مؤکل دینور . وکیل بویله بر ولایت آلمامش ایسه اوکا وکیل دینمز ، فضولی دینور . فضولیك تصرفاتی ایسه معتبر اولماز . مکرکه مال صاحبی بالآخره اوکا موافقت ایتمش اولسون . بو صورتده‌ده اجارت لاحقه وکالت سابقه حکمنده در دینیر واواعتبارایله فضولینك تصرفی معتبر اولور . حکم مسئله‌سی‌ده بویله‌در . یعنی بر کیمسه دیکریله اولان دعواسنده بشقه بر ذاتی کندی رضاسیله حکم اتخاذ ایتمدکجه اوذاتك اوکیمسه علیهنده وقوع بوله‌جق حکمی معتبر اولماز . فضولی اولور . بر شخص کندی علیهنده حکم ایتمك حقنی بشقه بر ذاته ویرمليدرکه اوذاتك اوکیمسه علیهنده‌کی حکمی معتبر اولابیلسون . چونکه دمین نه‌دیمشدك ؟ بابادن ماعدا هیچ بر کیمسه‌نك دیکر بر ذات حقنده ولایتی ، حق تصرفی بوقدر دیمه‌مشمیایدك ؟ ایشته بونك ایچون هرکیم اولو سه اولسون دیکر بر ذاتك لهنده ویاخود علیهنده تصرف ایده‌بیلمسی ایچون اوذاتدن کندی رضاسیله اخذ ولایت ایتمه‌سی

کبی تصرف ایدر . غیره ضرر ویرمدکجه هیچ بر کیمسه‌نك مداخله ایتمکه حقی یوقدر . هرکس حقوقجه مساویدر . اویله صنف امتیازلری، زادکانلق اصولی کبی شیلر یوقدر . اسلامیت تام معناسیله ده موقراتیك بر دیندر وهیچ بر کیمسه‌نك امتیازینی قبول ایتمز . قرآن کریم (ان اکرمکم عندالله اتقاکم) بویورییور . یعنی (لله عندنده سزك اك مکرم اولانکز اللهدن اك چوق قورقانکزدر) دییور . ایشته بونك ایچوندرکه بویوك، کوچوك شریف ووضیع هرکس نظر الٓهیده مساویدر . للهك عندنده اك مقبول ومکرم اولان ذات ، کیمك اوغلی اولورسه اولسون اللهدن اك چوق قورقان ذاتدر . بونك ایچوندرکه اسلامیتده هیچ بر کیمسه کندی شخصی امتیازندن متولد اولمق اوزره دیکر بر فرد اوزرنده جبراً سوز کچیرمك، اوکا امرونهی ایتمك حقنی حائزدکلدر .

اسلامیتده یالکز بر ذاتك دیکری اوزرنده ولایتی ، جبراً سوز کچیرمك حقی واردرکه اوده بابادر . ایشته یالکز بابانك اولادی اوزرنده سوزکچیرمك حقی واردرکه ، ولایتدر . باباچوجغك ولیسیدر . بوولایت بابانك بابالق وصفندن متولددر وچوجق حقنده شفقت کامله‌یه مالك اولدیغندندر . اورته‌ده بر چوجق وار . باقلمق ایستر . کندیسنه ارثاً انتقال ایدن اموالی صیانت ایدلمك لازم . چوجقدر ؛ کندینه باقاماز واموالنی صیانت ایده‌مز . بوکا کیم باقاجق ؟ واموالنی کیم صیانت ایده‌جك ؟ شریعت اسلامیه چوجغه باقمق ، تعبیر دیکرله چوجق اوزرنده ولایت حقنی حائز اولمق خصوصنی ؛ چوجق حقنده اك زیاده شفقته مالك اولان ، هرکسدن زیاده اونك نفع وخیرینی دوشونه‌جك اولان ذاته ویرییورکه اوده بابادر . ایشته بابانك بوولایتنه ولایت ذاتیه دینور . بابانك ذاتندن ، ابوت وصفندن نشأت ایدن بر ولایتدر . بابادن باشقه وباباحکمنده اولان بویوك بابادن

شرعاً جائزميدر؟ اوت بر كيمسه‌نك ديكرينه جبراً سوز كچيرمك قالقشماسى غير مشروع اولورسه اوكا تحكم دينور ، تغلب دينور ونهايت سلطنت دينور . فقط مشروع اولورسه ايشته اولوقت اوكا ولايت دينور. شمدى بو مسئله‌يى بر مقدمه ايله ايضاح ايده‌يم .

محترم افنديلر ! حقوق اسلاميه‌جه اوچ حق واردركه بو اوچ حقه هرفرد مساوات تامه اوزره مالكدر واوچى‌ده لايتغيردر ولايتزلزل حقلردر . برنجيسى حق حريت ، ايكنجيسى حق عصمتدركه بز شمدى بوكا مصونيت شخصيه اطلاق ايدييورز . نفسك وعرضك معصونيت ومصونيتى ديمكدر . اوچنجيسى‌ده حق ملكيتدر . ايشته بو اوچ حق اسلاميتك حقوق اساسيه‌سندندر. ديكر بوتون حقوق بواوچ حقدن تولد ايدر . بو اوچ حق بوتون حقوقك آناسى ومنشأيدر . زمانمزده متمدن مملكتلرك حقوق اساسيه‌سى‌ده بو اوچ حق دكلميدر؟ اوت ، اويله‌در اما بز بوحقوق اساسيه‌يى بوكون دكل، ١٣٠٠ سنه اول او كرنمشز . لكن مع التأسف خلافت نامى آلتنده‌صو كره كلن مستبد حكومتلر بو حقوق اساسيه‌يه حقيله رعايت ايتمه‌مشلردر .

اسلاميتده هيچ برفردك ديكر برفرد اوزرنده كنديلكندن بذاته حق ولايتى يوقدر . هيچ بر كيمسه ديكرينه جبراً سوز كچيرمك حقنى حائز دكلدر . هيچ برفرد ديكربنه اويله جبراً شونى ياپ ، بونى ياپمه، شوراده اوطور ، اورايه كيتمه ديه‌مز . هركس حردر؛ ايسته‌ديكى يرده اوطورور ، قالقار ، ايسته‌ديكى كبى حركت ايدر. باشقه‌سنه ضرر ايراث ايتمه‌يجه كيمسه اوكا قاريشاماز. كذلك هركسك نفسى، عرضى محترم وتعرضدن مصوندر . حق تملك‌ده بويله‌در . هركسك مالى ، ملكى تعرضدن مصوندر . هركس ، كندى مال وملكنده ديله‌ديكى

یعنی امامت ، تعبیر دیکرله خلافت مسلمانلر اوزرینه تصرف عامه استحقاقدر دینیور . ایشته خلافتك فقه یعنی علم حقوق نقطهٔ نظرندن تعریفی بودر . علم اعتقاد کتابلرنده خلافت دها دوغروسی امامت بشقه صورتله تعریف اولنور . (امور دینیه ودنیویه ده حضرت پیغمبردن خلف اولهرق مسلمانلر اوزرنده ریاستدر) دیبه تعریف اولنور . ابن همام بویوك فقیه اولدیغندن (امامت) ی فقه وحقوق نقطهٔ نظرندن تعریف ایتمك ایسته مش ، آنك ایچون امامت مسلمانلر اوزرینه تصرف عامه استحقاقدر دیمشدر . ایشته افندیلر ، امامتك ، تعبیر دیکرله خلافتك الك کوزل واك دوغرو تعریفی بودر . تصرف عامه استحقاقدر دیبور . تصرف عام دیمك بوتون مسلمانلره شامل اولمق اوزره آنلرك امور عامه ومشترکه سنده تصرف دیمکدر . بوکا لسان فقهده یعنی حقوق اسلامیه اصطلاحاتنده (ولایت عامه) دینور . ولایت نه دیمکدر ؟ وتصرف عامه استحقاق نه صورتله حاصل اولور ؟ علی العموم مسلمانلر اوزرنده تصرف عامه مستحق بر کیمسه وارمیدر ؟ بونلری ایضاح ایتمك لازم کلیور . رجا ایدرم مسئله درینلهشیور . غایت علمی بر صفحه یه کیریبور دقتله دیکله مکز لازم کلیر .

(ولایت) ی علمای اسلام (تنفیذالقول علی الغیر شاء او ابی) دیبه تعریف ایدرلر . معناسی ایستر موافقت ایتسون ، ایستر ایتمه سون بشقه سی اوزرینه سوز کچیرمك دیمکدر . ایشته ولایتك معناسی بودر . شوحالده شریعت اسلامیه یه نظراً بویله ایستر موافقت ایتسون ، ایستر ایتمه سون بشقه سی اوزرینه سوز کچیرمك حقی حائز کیمسه وارمیدر ؟ بو جبراً سوز کچیرمك دیمکدرکه تحکمدن بشقه برشی دکلدر . تحکم

دکلدر. ملت مؤکل، خلیفه اونك وکیلیدر. خلیفه انتخاب و آکا بیعت ایتمك دیمك عقد وکالتی ایجاب ایتمك دیمکدر. بیلیرسکز که هر عقد، هر مقاوله طرفینك ایجاب وقبولیله منعقد اولور. ایشته خلافت ده بر عقد و بر مقاوله در. همده بوتون فقهامك بالاتفاق بیاناتی وجهله عقد وکالت نوعندندر. حقنده قاعدهٔ وکالت احکامی جاری اولور. چونکه افندیلر، دفعات ایله عرض ایتمشدم که خلافت ماهیت شرعیه سی اعتباریله حکومت دیمکدر، بیلیرسکز که حضرت پیغمبر، برطرفدن احکام شرعیه یی وضع ایدر، تشریع ایدر، دیکر طرفدن ده بالذات اوامحکامی اجرا ایدردی. اطرافه والیلر، قاضیلر، قوماندانلر نصب وتعیین ایلردی ومحاربه لرده بالذات باش قوماندانلق وظیفه سنی ایفا ایدردی. حتی بك کوزل بیلیرسکز، (احد) غزاسنده یناغندن یارالانمشدی. بو احوال ایسه سویله مکه حاجت یوق اجرای حکومت دیمکدر. آنك ایچوندرکه خلافت ده حکومت دیمکدر. فقط کرك عصر سعادتده وکرك صوکره لری حکومت تعبیری مصطلح اولمامشدی. حکومت کلمه سی اغتنده حاکم اولمق، امر ومنع ایتمك، تحکم ایتمك دیمکدر. شرعاً بك مقبول بر شی دکلدر. اونك ایچون اولوقتلر حکومت تعبیری قوللانیلمامش، اونك یرینه خلافت تعبیری استعمال ایدلمشدر. فقهای حنفیه نك متأخرینی میانینده ابن همام نامنده بر ذات واردرکه مجتهد درجه سنده بویوك برفقیهدر. سیواسده دوغوب اسکندریه ده یتیشمشدر واوراده نشر علوم ایدرك غایت فیاض اثرلر وجوده کتیرمشدر. دوقوزنجی عصر هجری رجالندندر. بونك علم کلامه یعنی اعتقادیاته دائر (مسایره) نامنده برکتابی واردرکه مطبوعدر. بوندن اولده برقاچ کره اسمنی ذکر ایتدم. ایشته اوکتابده امامت (هی استحقاق تصرف عام علی المسلمین) دیبه تعریف اولونیور.

الحاصل مسلمانلرك بربرينه معاونت ايتملرى برلازمهٔ دينيه در . بوتساند دينى واجتماعى قضيه سيدر . مسلمانلر اجزاسى بربرينه كندلرينى بنا كبيدر . يكديكرينى طوتارلر، بربرلرندن آيرلمازلرمألنده برحديث شريف واردر كه اهل اسلام آره سنده كى تساندك درجهٔ لزومنى كوسترر . بوبابده دها پك چوق حديث شريفلر واردر . هر بری بردستور اخلاقى وپك يوكسك وجيزهٔ اجتماعيه در . اونك ايچون هندك، مصرك، افغانك، تورکستانك وديكر عالم اسلامك بزه وبزم اونلره ارتباطمز هپ بوتساند دينيدن متولددر . اوزوالليلرده كنديلرينى اسارتدن قورتارمق ايچون برمددكاه، بر ال آرايورلر . (براوو سسلرى) ايشته بونك ايچون در كه بز خلافتى الغا ايتسه‌كده ، ايتمه‌سه‌كده اونلردائما اللرندن كلديكى قدر بزه معاونتده دوام ايده جكلردر وايتملرى لازمدر .

* * *

على شعورى بك (قره‌سى) — اولجه نشر ايتمش اولديغمز رساله كزده خلافتى وكالتله تعريف ايديبوردیكز . خلافت بر نوع وكالتدر . خليفه ملت اسلاميه‌نك وكيلیدر ديبوردیكز . بونقطهٔ نظر كزدن فراغتمى ايتديكز ؟

عدليه وكيلى سيد بك (ازمير) دوامله — خايير ! اونقطهٔ نظرمدن فراغت ايتمه‌دم . فقط بنده كز پك اوزون كيده جك ديبه بو مسئله حقنده بوتون بيلدكلرمى سويلك ايسته‌ميورم . (سويله، سويله ديكله‌رز سسلرى) مادام‌كه ايستيورسكز او حالده بن ده سويليه‌يم . فقط صبر يكزى سوء استعمال ايديبورم؛ سوزلرم بر آز دها اوزايه جقسه‌ده مسئله‌نك پك بويوك اهميتى اولديغندن عفو كزى تمنى ايدرم . (سويله‌لذتله‌ديكليورز سسلرى)

سيد بك (دوامله) — اوت على شعورى بك افندى، خلافت بر نوع وكالتدر . ملتله خليفه آره سنده عقد ايدلمش اولان وكالتدن بشقه بر شى

هیولا کبی برمقامده اوطورمسندن طولایی دکلدر . اسلامیتده انسانلر حقنده قدسیت یوقدر . اسلامیتده اویله خرستیانلقده اولدیغی کبی روحانیت یعنی حکومت روحانیه یوقدر . کذلك اسلامیتده نه تشکیلات دینیه، نه ده تشکیلات اداریه یوقدر. شریعت اسلامیه ، تشکیلات دینیه تأسیس ایتمه‌دیکی کبی تشکیلات اداریه‌یی ده امت اسلامیه‌یه ترك ایتمشدر. اسلامیت ، مقدس اولهرق یالکز برشیئی طانیرکه اوده (حق) در . مقدس اولان یالکز حقوقدر، (حق) در . جناب حقك اسمی ده (حق) در . قدسیت‌ده اونده‌در . بعض دینلرك بعض اشیایه‌ویردیکی قدسیتی اسلامیت ویرمه‌مشدر. هله انسانلره هیچ قدسیت ویرمه‌مشدر. ذره‌قدر ویرمه‌مشدر . پیغمبرلره بیله قدسیت ویرمه‌مشدر . حضرت پیغمبرك الك بویوك دعاسی (اللهم ارنا الاشیاء کماهی) دعاسی ایدی . معناسی (یارب بزه حقایق اشیایی اولدیغی کبی کوستر) دیمکدر . دیکر بر دعاسی‌ده (اللهم لاتجعل قبری وثناً یعبد) دعاسی ایدی . معناسی « یارب بنم قبریمی طاپیلیر پوت یاپمه » دیمکدر .

طونه‌لی حلمی بك (زونغولداق) — یاشا خواجهم یاشا !

عدلیه‌وکیلی سید بك (ازمیر) دوامله — شمدی سزه صورارم، بویله بردین عالی بر طاقم اشخاصی خلیفه‌در دیه باشکزه اوطورتمق واوکا طاپارجه‌سنه برطاقم قدسیت ویرمك قبول ایدرمی ؟ بوکا امکان یوقدر . اسلامیت بوندن منزهدر ، متعالیدر . بویر طاقم اغفالاتدن ، دور استبداددده سلطنتلرك یاپمش اولدقلری مظالمی ستر ایچون مستبد حکمدارلرك اطرافنده بولنان ریاکار اشخاصك قصداً وقوع بولان تلقینلرندن وبر طاقم جاهل وساده‌دل ذواتك یاکلش تلقیلرندن نشأت ایتمش وکیدرك عمومی برفکر حالنه کلش بر خرافه‌در .

ابتدی . ظن اولونیورکه بز خلافتی لغو ایدرسه‌ك مصرده ، هندستانده ودیکر اسلام مملکتلرنده پك فنا تأثیر یاپه‌جق . بو نجه پك بوش بر فکردر . امین اولك افندیلر ، بونك عالم اسلامده هیچ بر تأثیری اولاماز . اولجه‌ده سویله‌دیکم کبی عالم اسلامك علماسی کیمك خلیفه اولاجغنی و نصل خلیفه اولمق لازم کله‌جکنی بزدن ایی بیلیرلر . عالم اسلامك بزه اولان معاونتی بیلمیورم ، حقیقةً وارمیدر ؟ افندیلر ! بش اون لیرا ویرمکله اوکا معاونت دینمز . وقتیله استانبولده جهاد فتواسی اصدار اولوندیغی زمان عالم اسلامدن هیچ بر صدای اجابت صادر اولمادی . عراقی ، سوریه‌یی وحتی کویا مقر خلافت عد اولونان استانبولی اشغال ایدن اردولر هندستانك مسلمان عسکرلرندن مرکب ایدی . بنی عربیان خائنده بر اوطه‌یه قاپایه‌رق باشمده نوبت بکله‌ین مسلمان هند عسکری ایدی . رفیقه‌م و چوجقلرم زیارتمه کلدیکی زمان اونلرله بنم آره‌مه کیره‌رك النده خنجرله نوبت بکله‌ین مسلمان هند عسکری ایدی . ایچمزده شیخ الاسلاملق ایتمش اولان ذاتده برابر مالطه‌ده اسیر یاشادیغمز زمان عالم اسلامك هیچ بر طرفندن بزه دست معاونت اوزتلمامشدی . افندیلر ! کندیمزی آلداتمیه‌لم ، حقیقتی اولدیغی کبی کوره‌لم و کوره‌ینلره‌ده کوسترمه‌لم . اوت ، عالم اسلامك بزه وبزم اونلره معاونت ایتمه‌مز لازمدر ، حتی واجبدر . بوتون افراد اسلامیه‌نك‌ده یکدیکرینه الدن کلدیکی قدر معاونت ایتمه‌سی واجبدر . فقط بو خلافت مسئله‌سی دکل ، خلافتدن دولایی دکل ، اخوت دینیه مسئله‌سیدر . مسلمانلر بربرینك قرده‌شی اولدیغندندر . قرآن کریم (انما المؤمنون اخوة) بویوریور . یعنی مؤمنلر بربرینك قرده‌شیدر دیور . ایشته عالم اسلام اوزرینه بزه معاونت ایتمك بو اخوت دینیه‌دن دولایی واجبدر . یوقسه بر ذاتك خلیفه نامیله

ممکن اولدیغی قدر تأسیس ایتمك ایستدیکمز اصول اداره، مشورتدر، حکومتی مشورت اساسی اوزرینه تأسیس ایتمك ایستیورز وحتی ابتدك ده. بو اصول اداره تحسین الهی یه مظهر اولدیغی حالده داها نه ایسته یورز، باشمزده هیولا کبی بر خلیفه بولوندیرمه نك نه معناسی واردر ؟

* * *

ایشته افندیلر ، خلافت مسئله سنك علم کلام یعنی اعتقادیات نقطهٔ نظرندن ماهیت شرعیه سی بودر . بونی بو صورتله بیلمك ، خلقی تنویر ایتمك ، حقیقتی بیلدیرمك لازمدر و بویله بر زمانده بو بزم ایچون بر فریضه در . (آلقیشلر) حقیقةً بعض ذاتلر وار . مثلا بزم محترم کموشخانه مبعوثی ذکی بك، محترم قسطمونی مبعوثی خالد بك افندی حضرتلری کبی . داخلده وخارجده دها بر چوق ذوات بولنه بیلیرکه بو مسئله ده تردداری واردر. اندیشه لرنده صمیمیت اولدیغنده هیچ شبهم یوقدر . کندیلرینی تقدیر و تجیل ایدرم . سوزلرنده بشقه بر غایه، بشقه بر مقصد یوقدر . اندیشه لری پك طبیعی بر اندیشه در . چونکه مسئله پك بویوکدر . عظیم بر انقلاب کچیریورز . کندیلرینی معذور کورورم . هیچ شبهه ایتمم که مسئله یی اولدیغی کبی بیلدکلری زمان او اندیشه لری زائل اولور . اونلرده کمال اعتدال ایله بزم نقطهٔ نظریمزه اشتراك ایدرلر .

محترم خالد بك افندی « بن مسئله نك جهت شرعیه سنه قاریشمام. جهت سیاسیه سنی دوشونیورم » دیدیلر . یعنی مسئله نك جهت سیاسیه سندن اندیشه ابتدکلرینی سویله دیلر. بوبابده ده بر ایکی سوز سویله مك ایسته رم. کیمسه نك قناعتی سوء استعمال ایتمك ایسته م. سویلیه جکم سوزلر صرف بنم شخصی قناعتمدر . بونی یعنی خلافت مسئله سنك جهت سیاسیه سنی بن ده چوق دوشوندم . کچن سنه دنبری بعض مطبوعات ده بوندن بحث

مدينهٔ منوره سوقافلرنده تابصباح بكجي كبي دولاشير . بالذات شهرك آسايشنى محافظه‌يه چاليشيردى . حتى قاپالى اولوب اولمادقلرينى آكلامق ايچون قاپولرى يوقلاردى و « فرات نهرنده يراوغلاق بوغوله‌جق اولورسه قورقارم‌كه يارين جناب حق بنى آندن مسئول طوتار » دييه‌رك آغلاردى . مسئوليت حسى و آلله قورقوسى قلبنده اوقدر ير ايتمشدى‌كه آره‌صره « ياربى ، ممالك اسلاميه پك زياده كسب وسعت ايتدى . هرطرفده عدالت الهيه‌كى نشر وتوزيع ايتمك بنم ايچون متعذر اولدى ، آرتق بوبار مسئوليته تحمل ايده‌ميه‌جكم ، روحمى قبض‌ايت » دييه دعا ايدردى . ارتحالنده مديوناً وفات ايتديكى ايچون اموالى صاتيلوب بورجلرى تسويه اولنمشدى .

حضرت امام‌على‌ده كيجه‌لرى برى بيت المالك ، ديكرى كنديسنك پاره‌سيله آلنان ايكى موم بولوندريرمش . مصالح ملتله مشغول اولورايكن بيت المالك مومنى قوللانيردى . فقط اوصره‌ده كندى شخصى ايشيله اشتغال ايده‌جك وياخود نزدينه برى كلوب خصوصى مكالمه‌يه باشلايه‌جق اولورسه درحال اوموميى سوندوريرر ، كندى پاره‌سيله آلنان مومى ياقاردى . حضرت عثمان ايسه ثروت ذاتيه‌يه مالك اولديغى ايچون مصارف خلافت نامينه بيت المالدن هيچ برشى آلمازدى .

ايشته حقيقى خلافت بويله اولور . خليفه‌ديه‌ده بويله ذاتلره دينور . زمانمزده بويله خليفه بولمق ممكنميدر ؟ ممكن اولمايجه خليفه آرامانك معناسى قالميرمى ؟ سوزلرمك مقدمه‌سنده‌ده سويله‌مشدم‌كه شرع شريف نظرنده خلافتدن مقصد حكومتدر . برحكومت عادله تأسيس ايتمكدر . قرآن كريم‌ده امر حكومتده اصول اداره اولمق اوزره بزه مشورتى توصيه ايدييور ، (وامرهم شورى بينهم) دييور . بزم‌ده بوكون

اطاعت ایدیکز . شاید بن اللهه ورسولنه اطاعت ایتزسهم سزده بکا اطاعت ایتمه بیك! قالکز نمازه رحمکم لله]

حضرت ابوبکرك ارتحالنده هیچ برنقد موجودی چیقمامشدی. بیت المالدن تقدیر اولنان نفقه ایله اورته حالده یاشاردی . اموال امیریه دن نزدنده بر کوله ایله بر دوه وبرده قفتان واردی . حال احتضارنده کریمه سی ام المؤمنین حضرت عایشه یی چاغیرارق « بز خلیفه اولالیدنبری ملتك درهم ودینارینی بیمه دك (یعنی پاره سنی بیمه دك) قابا وبایاغی طعاملرینی بیدك وقاتی البسه سنی کیدك . (یعنی تقدیر اولنان نفقه) بو کوله ایله بودوه وقفتان بیم مالم دکل ، بیت المال مسلمینکدر . بن مصالح مسلمین ایله مشغول اولورکن اونلری قوللانیردم . سزه موروث اولماز وقائمده اوچنی ده عمره کوندر » دیه وصیت ایتمشدر .

حضرت عایشه برموجب وصیت اونلری حضرت عمره کوندرنجه حضرت عمر « یا ابوبکر ، کندکدن صوکره کلنلری زحمته صوقدك ، مشکل برموقعه قویدك » دیه رك آغلادی و « آلك بونلری بیت المالله تسلیم ایدك» دیدی. بونك اوزرینه حاضر بالمجلس اولان عبدالرحمن بن عوف « سبحان الله ، برکوله وبردوه ایله بش درهملك کهنه قفتانك نه دکری اولابیلیر ؟ امر ایتسه کزده اونلری حضرت عایشه یه اعاده ایتسه لر» دینجه حضرت عمر « اوعمرك زمانینده اوله ماز . » جوابنی ویرمشدر .

حضرت عمرده ایام خلافتنده ، حضرت ابوبکر کبی بیت المالدن تقدیر اولنان یومی نفقه ایله کچینیردی واقوات یومیه سنی پك دارطوتمش اولدیغندن عائله سی مضایقه چکردی. دیکر اصحاب استحقاقه ایسه کندی استحقاقندن فضله ویررردی برکون خطبه اوقومق ایچون منبره چیقدیغنده اوزرنده کی البسه نك اون ایکی یرنده یاما کورولمشدی . کیجه لری

ایشته شو ایضاحاتمدن خلافت حقیقیه ایله خلافت صوریه‌نك نه‌دن عبارت اولدیغی تمامیله آکلاشلمشدر صانیرم . خلافت حقیقیه اصل خلافتدرکه خلفای راشدینه مخصوص ومنحصر ایدی . کلدی کچدی. خلافت صوریه ایسه خلفای راشدیندن صوکره کلن خلیفه‌لرك خلافتیدرکه سلطنت قاهره‌دن باشقه بر شی دکلدر وشرعاً غایت مذمومدر. خلافت حقیقیه‌ده خلیفه ، رسول اکرم افندیمزك أثرینه اقتفاء ایله پیغمبرانه بر حیات اداره وپدرانه بر سیاست تعقیب ایده‌جك ، النده حضرت قرآن مشعل هدایت ورهبر حرکتی اوله‌جق ، قلبنده الله قورقوسی آنی هرحال وکارنده عدالتدن آیرمیه‌جق ، منصب ومأموریتلری برر امانت الهیه عد ایده‌رك اهلنی بولوب آکا تفویض ایده‌جك، حقوق مسلمینك ضیاعنه واموال بیت‌المالك ذره قدر اسرافنه میدان ویرمیه‌جك ، اسلامیتك انکشاف وتعالیسی واهل اسلامك سعادت وترقیسی نه‌یه متوقف ایسه آنی استحصاله بذل مقدرت ایلیه‌جك. شمدی زمانمزده بویله بر خلافت حقیقیه تأسیسی قابلمیدر ؟

حضرت ابوبکر صدیق، مقام خلافته انتخاب اولندیغی زمان منبره چیقوب جناب حقه حمدوثنا ایتدکدن صوکره شو خطبه‌یی ایرادایتمش ایدی . [ای ناس بن سزك اوزریکزه ولی‌الامر اولدم . حالبوکه بن سزك اك خیرلیکز دکلم . اکر ایبلك ایدرسه‌م بکا ظهیر اولوکز . اکر فمالق ایدرسه‌م بنی دوغرو یوله سوق ایدیکز . دوغرولق امانتدر ، یالانجیلق خیانتدر . سزك ضعیفکز عندمده قوی دیمکدر که حقنی ظالمدن آلیوبریرم . قویکزده عندمده ضعیفدرکه آندن مقدورك حقنی استحصال ایدرم. هیچ بریکز جهادی ترك ایتمه‌سون، جهادی ترك ایدن قوم ذلیل اولور . بن الله ورسولنه اطاعت ایتدکجه سزده بکا

بحثنده بوسؤال كندى طرفندن ايراد اولوندقدن صوكره اوكا جواباً دمين ديديكم كبى (شرائط امامتى جامع برذات بولونمادينى صورتده اهل اسلام اوزرينه امام نصب ايتمك واجب اولماز) ديه مذكوردر. سوزمك صحتنه اينانمق ايستهمه ينلر بو كتابه مراجعت ايتسونلر.

فقط بوصورتده مملكت آنارشى، ملت اختلال ايچنده قالمازمى؟ ثبوت، ملت فوضوى برصورتده باشى بوش كندى حالنه ترك ايديلير، حكومت تأسيس ايدلمزسه شبهه سز مملكت آنارشى وملت اختلال ايچنده قالير. لكن صاحب مواقفك مقصدى بودكلدر. شرائطى جامع، حقيقى خليفه معناسنه برامام نصبى ممكن اولمادينى صورتده آرتق اومعناجه امام نصبنك وجوبى ساقط اولور ديمك ايسته يور. بوندن حكومت تأسيسنه ده لزوم يوقدر معناسى چيقماز. مقصدى (شرائط خلافتى جامع برامام نصبى متعذر اولدينى صورتده يينه حكومت تأسيسى واجب اولور. فقط آرتق اوكا خلافت ورئيس حكومتده خليفه معناسنه امام دينمز و بوندن دولايى ملت اسلاميه كناهكار اولماز) ديمكدر . نتهكم بوندن اول اسمى لجن صدرالشريعه (تعديل العلوم) نده شرائط خلافتى تعداد ايتدكدن صوكره شرائطى جامع خلافتك حديث شريفده بيان اولندينى وجهله اوتوزسنه ده تمام اولديغنى، اوندن صوكره رياست دنيويه وتغلبيه دن عبارت اولان ملك وسلطنت تأسس ايتديكنى بيان ايديبيور وصوكره ده « شو ذكر اولنان شرائط خلافتدن ضرورتك اسقاط ايتديكى شرطلر ساقط اولمشدر كذلك زمانمزده قريشيلك شرطى ده سقوط ايتمشدر» ديبور وبو سوزى سويله دكدن صوكره (فكانوا ملعونين اينما ثقفوا اخذوا وقتلوا تقتيلا) آيت جليله سنى اقتباس ايديبيور وبو صورتله شرائط خلافتى جامع اولمايان ملوك وسلاطينه شدتله هجوم ايديبيور .

تدريس اولنور . حتى بوكونه قدر استانبول مدرسه‌لرنده ، فاتح مدرسه‌لرنده دخى تدريس ايديله‌كلمشدر . ايشته او كتابده وديكر باجمله كتب اسلاميه‌ده امامك قريشدن اولماسى مشروط اولديغى وبشقه‌سنك امامتى جائز اولمايه‌جغى مطلق وقطعى بر لسانله بيان ايديليور . (ولايجوز من غيرهم) دينيور . اونك ايچوندركه دمين اسمنى ذكر ايتديكم علامهٔ تفتازانى شرح عقائدنده (خلفاى عباسيه‌دن صوكره حال مشكلدر) ديبيور . شوحالده بو اشكالى رفع ايتمك ايچون نه‌يامق لازمدر؟ نه‌ديمليدركه بواشكال مرتفع اولسون. بوخصوصده سويله‌نه‌جك سوز شودر : شرائطى جامع برذات بولونمادينى صورتده خليفه نصب وانتخاب ايتمك قضيه‌سى واجب اولماز .

شمدى بوراده غايت قوتلى براعتراض وارد اولور. دينه‌بيليركه مسلمانلر اوزرينه برامام انتخاب ونصب ايتمك واجبدر. بوبابده اجماع امت واردر . بوتون علماى اسلام امام نصبنك وجوبنده اتفاق ايتمشلردر . بوكا نه‌جواب ويره‌جكسك؟ بوسؤال حقيقةً پك قوتلى بر سئوالدر . ايشك ايچنه (اجماع) كيرنجه كندى طرفمزدن نه‌سويله‌نسه فائده ويرمز. هيچ كيمسه ديكه‌مز. چونكه اجماع اك قوتلى دليل‌عد اولنور وطرفمزدن نه دينيله‌جك اولسه بزه جواباً اجماعى عقد ايدن علماء سندن دها ايى بيليردينيلير. شوحالده بوكا نصل‌جواب ويرمليدر؟ بونك‌جوابنى شافعى علماسنك اك بيوك متخصصلرندن علامه عضدالدين ويرمشدر. بوذاتك (مواقف) نامنده غايت‌معتبر بركتابى واردر. اهل سنتك اعتقاديانه‌دائردر. بويوك بركتابدر. استانبولده مطبعهٔ عامره‌ده اوچ جلد اوزرينه طبع ايدلمشدر. بوتون علماى اسلامك النده حجت كبى طوتولور و مندرجاتى سند اتخاذ اولونور . ايشته بوكتابك امامت

افندیلر ! کندی کندیمزی آلداتیمیلم . عالم اسلامی بز هیچ آلداتهمایز . اونلرك ایچنده برچوق علما واردر . کافهسی بوکون بزلردن عالمدرلر . کتب اسلامیه اللرندهدر . اونلر خلافت اسلامیهنك نه دیمك اولدیغنی بیلمزلرمی ؟ هند علماسی ، مصر علماسی ، یمن علماسی ، نجد علماسی ، کردستان علماسی خلیفهنك قریشدن اولماسی لازم کلهجکنی بیلمزلرمی افندیلر ؟ بو صایدیغم یرلرك هیچ بر عالمی بزم پادشاهلریمزك خلیفهلکنی دین نقطهٔ نظرندن قبول ایتمز. مصرده ، هندستانده، کردستانده خلافتدن بحث ایدلدیکیوقت بونك جدی اولدیغنه اینانیورمیسکز ؟ (براوو سسلری)

اونلرك علماسی هیچ بر زمان بزم پادشاهلره خلیفه دیهمشدر . کتابلری میداندهدر . شافعیلرك اك معتبر کتابی اولان (منهاج نووی) الده متداولدر ، مطبوعدر . بوتون شافعی مدرسهلرنده ، بوتون شافعی علماسنك اللرنده حرمتله ، احترامله تداول ایتمکدهدر . او باقیکز! شافعیلرجه بزم پادشاهلره خلیفه دینوب دیمهجکنی آکلارسکز. مالکی وحنبلی کتابلرینده باقیکز اونلرکده بزم پادشاهلره دیدکلرینی کورورسکز . حتی بزم عثمانلی علمامز بیله کندی پادشاهلرینه خلیفه دیمهمشلردر. فقهای حنفیهنك استادلرندن وتورکستانك بوبوك علماسندن امام نجمالدین عمر نسفی دنیلن بر ذات واردر ٥٣٧ تاریخنده سمرقندده وفات ایتمشدر . بوپك بویوك بر فقیه اولدیغی ایچون کندیسنه (مفتی الثقلین) دنیلمشدر . بو ذاتك پك چوق کتابلری واردر . مذهب حنفیده امامدر . بونك اعتقادیه دائر (عقائد نسفیه) نامیله کوچوك بر کتابی واردرکه سکز یوز سنهدنبری مذهب حنفینك جاری اولدیغی بوتون شرق مدرسهلرنده

بیمکله قورتولمشدی . فقط ضربك شدتندن قولی چیقه‌مشدی . شو حقایق تاریخیه میداندہ واك موثوق ومعتبر تفسیر وتاریخ کتابلرندہ موجود ایکن علامهٔ نفتازانیدك (ائمهٔ دینندن اهل حل وعقد خلافت عباسیه‌نك صحتنده اتفاق ایتمشلردر) طرزنده ادارهٔ کلام ایتمه‌سنك هیچ بر قیمت علمیه‌سی یوقدر . بونی بلا تردد وبی‌محابا سویلیه‌بیلیرم .

واقعا امام ابو یوسف وامام محمد کبی مشارالیه امام اعظم حضرتلرینك طابه‌سندن اولان ائمهٔ حنفیه، عباسیلر زمانندہ قاضیلکلر قبول ایتمشلردی . حتی امام ابو یوسف بغدادده خلفای عباسیه‌دن مهدی، هادی وهارون‌رشید زمانلرندہ قاضی القضاتلق وظیفه‌سنی ایفا ایتمشدی. فقط بو کیفیت اونلرك حقیقی خلافتنی تصدیقه دلالت ایتمز . چونکه بالجمله کتب حنفیه‌ده صراحةً ذکر اولوندیغی اوزره ائمهٔ حنفیه‌نك اجتهاداتنه کوره ظالم وفاسق پادشاهدن قاضیلق ووالیلك کبی مأموریت قبول ایتمك ضرورته بناءً جائز وصحیح اولور . یالکز بونده ظلمه وحقسزلغه آلت وواسطه اولمامق شرطدر . ایشته بو فکر واجتهاده مبنیدرکه علمای اسلام ملوك وسلاطینك قاضیلکلرینی وسائر مأموریتلرینی درعهده ایتمشلردر . خلاصه کرك خلفای امویه وکرك خلفای عباسیه حقیقتده خلیفه دکلدرلر ؛ سلطان وپادشاهدرلر. آنلره خلیفه اطلاق اولونماسی بین‌الناس عرف اولمسندندر . تفسیر کشافده دمین ذکر اولونان آیتك تفسیرنده خلفای امویه وعباسیه حقنده (غاصب متغلبدرلر ، کندی کندیلرینه خلیفه اسمنی طاقینمشلردر) دیه مذکوردر . حتی دمین اسمی کچن (مسایره) نامنده‌کی کتابده صراحةً ذکر اولوندیغی اوزره مشایخ حنفیه‌نك برقسمی اصحابدن معاویه‌یه بیله خلیفه دیمه‌یورلر، ملك وسلطان دییورلر .

ایتمشدر. هم دولت امویه، هم ده دولت عباسیه زمانلرنده بر حیات بولنیوردی . نه خلافت امویه‌یی ، نه ده خلافت عباسیه‌یی تجویز وقبول ایتمه‌مشدی. هنوز امویلرك حکمران اولدقلری اثناده حضرت امام حسینك اوغلی زین العابدینك مخدومی والیوم یمن قطعه‌سنده بولنان (زیدیه) فرقه‌سنك امامی مشهور (امام زید) حضرتلرینه بیعت اولنماسنه ال آلتندن فتوا ویررردی . آنك ایچون امویلر زمانلرنده عراق والیسی وقوماندانی اولان مشهور (ابن هبیره) طرفندن ضرب وحبس ایدلمشدی . ابن هبیره هرکون مشارالیهی حبسخانه‌دن چیقارارق علی ملاءالناس قیرباچله ضرب ایدر وصو کره ینه حبس ایلردی . عباسیلر زمانلرنده مشارالیه امام اعظم حضرتلری حضرت حسنك اولادندن (نفس زکیه) دینمکله معروف محمد مهدیه معاونت وبیعت اولونماسنه وزکات ، اغنام وعشر کبی شرعی ویرکولرك اوکا ویرلمسنه کیزلی کیزلی فتوالر ویررردی . بونك ایچوندرکه عباسیلرك ایکنجی خلیفه‌سی اولان (ابو جعفر منصور) طرفندن حبس ایدلمش ونهایت حبسخانه درونده وفات ایلمشدر .

فقهای حنفیه‌نك شیخ واستادلرندن واصول فقه اماملرندن « جصاص » لقبیله‌شهرتشعار امام ابوبکر رازی‌نك (احکام القرآن) نامنده‌کی تفسیرنده وفخرالدین رازینك تفسیر کبیرنده ومشهور (تفسیر کشاف) ده ، دمین ذکر ایتدیکم (لاینال عهدالظالمین) آیت جلیله‌سنك تفسیرنده بوصورتله محرردر . کذا بویوك مجتهدلردن هربری امام اعظم کبی بر مذهب فقهی صاحبی اولان سفیان ثوری ، ابن جریح وعبادله کثیر کبی اعاظم امت دخی ذکر اولونان منصور طرفندن حبس ایدلمشلردی . مذهب مالکی مؤسسی امام مالك حضرتلری یالکز دایی

کبی عالی بر دین ، بویله بر سلطنت قاهره بی قبول ایدرمی ؟ عادل مطلق اولان جناب حق (لاینال عهدی الظالمین) بویوریور . بویله قاهر و مستبد بر حکومتی دین اسلامه نسبت ایدرك آدینه «خلافت اسلامیه» دیمك یار واغیاره قارشی اسلامیتی تحقیر اولور . بو نوع حکومتلر خلافت دکل حضرت رسالتپناه افندمزك بویوردقلری کبی ایصیریجی سلطنتدن عبارتدر . آنك ایچوندرکه رسالتپناه افندیمز غائبدن خبر ویرمك صورتیله بر معجزه قبیلندن اوله رق (بندن صوکره خلافت اوتوز سنه در ، آندن صوکره ملك عضوض اولور) بویورمشلردر . حقایق تاریخیه ده بونی مؤیددر . تاریخ تدقیق وتتبع ایدیلیرسه کورولورکه حقیقی خلافت خلفای راشدینك صوکنجیسی اولان حضرت علینك وفاتیله ویاخود حضرت حسنك آلتی آیدن عبارت بولنان مدت امامتیله ختام بولیور . آندن صوکره آرتق (الحکم لمن غلب) قاعده سی جاری اولیور . سوز قیلیجه ، قوته انتقال ایدییور . بو صورتله حضرت پیغمبرك (ملك عضوض) توصیفیله افاده بویوردقلری حقیقة ایصیریجی سلطنت قاهره تأسس ایلیور .

بوراده استطراد قبیلندن بر غریبه ذکر ایتمك ایسته رم . علامهٔ تفتازانی نامیله مشهور بر ذات واردرکه جمله کزك بیلدیکی بر ذاتدر . عنوانندن ده آکلاشیلدیغی وجهله بویوك بر عالمدر . فقط تاریخ اسلامه احوال علمانك تراجمنه حقیله واقف اولمادیغی آکلاشیلیور . بو ذات (شرح عقائد) دنیلن کتابنده (ائمهٔ دیندن اهل حل و عقد خلفای عباسیه نك خلافتنده اتفاق ایتمشلردر) دییورکه دوغرو دکلدر . حقیقت تاریخیه یه کلیاً مغایردر . بیلیرسکزکه امام اعظم ابو حنیفه حضرتلری ائمهٔ دینك اك بویوکلرندندر . ۸۰ تاریخنده تولد و ۱۵۰ تاریخنده وفات

ایتمه‌دکلری ظلم وسفاهت ، اولاد پیغمبری‌یه روا کورمه‌دکلری جور وشناعت قالمامشدر . دولت عباسیه‌ایسه بوتون بوتون ظلم واعتساف ، قهر و تغلب اوزرینه تأسس ایتمشدر . یالکز مشهور (ابو مسلم خراسانی) نك حکومت امویه طرفدارلرندن قتل و اتلاف ایتدیکی نفوسك عددی ۶۰۰،۰۰۰ نه بالغ اولمشدر . خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان (سفاح) ك عموجه‌سی عبدالله بن‌علی شامی استیلا ایتدیکی زمان اهالیی قتل‌عام ایتمش‌ایدی . برلکده طعام ایتمك‌اوزره دعوت ایتدیکی اشرافدن طقسان کشی‌یی صوبالرله اولدورتدی . بعضیلری‌هنوز جان‌چکیشمکده‌وخیریلتیلری ایشیدلمکده‌ایکن‌اوزرلرینه سفره‌قوردوراق بلاتأثر طعام ایتدی وشامده‌خلفای امویه‌نك قبرلرینی آچدیره‌رق بولدیغی نعشلری ، کمیکلری احراق ایلەدی . بوعبدالله‌نك برادری سلیمان بن‌علی‌ده بصره‌ده امویلردن الله کچنلری اولدوردی وجسدلرینی سوقاقلرده سوروتدوردی . صوکره‌ده میداندە براقه‌رق کوپکلره یدیردی . الك معتبر اسلام تاریخلرنده بو صورتله محرردر . حتی جودت‌پاشامرحومك (تواریخ خلفا) نامنده‌کی تاریخنه باقارسه کز سوزلریمك صدقنی تسلیم ایدرسکز .

عثمانلی خلیفه‌لرینك ایسه سلطنته اولان حرص و طمعلرندن نیجه معصوم وبیکناه شهزاده قانی دوکدکلری معلومدر . خلفای راشدین حضراتی ، بیت‌المال‌ه عائد اولان اموال دولت‌وملته (مال‌الله) وحقوق عامه‌یه (حق‌الله) تسمیه ایدرلر وبناءً علیه علی‌العموم حقوقك حسن محافظه‌سنه صوك درجه‌یه قدر بذل‌مقدرت‌ایلرلردی. بونلرایسه‌حقوق مسلمینی مصادره ایدرلر واموال دولتی‌شوکا بوکا پیشکش چکرلردی شمدی انصاف ایده‌لم؛ بویله برظلم وتغلبه‌خلافت‌دینه‌بیلیرمی؟ اسلامیت

حنفیلر (فتنهٔ قتال واختلال ملحوظ دکل ایسه عزل ایدلمسی لازم اولور) دییورلر. بعضیلری (فقهای حنیفه عندنده عدالت صحت خلافتك شرطی دکلدر. بناءً علیه فاسقك خلافتی مع الکراهه صحیح اولور) دیمشلرسه ده بو دوغرو دکلدر، یاکشدر. صدرالشریعه‌نك دمین اسمنی ذکر ایتدیکم (تعدیل العلوم) نده وفقهای حنفیه‌نك صدرالشریعه درجه‌سنده محققلرندن اولان مشهور ابن همامك (مسایره) نامنده کی کتابنده صراحةً بیان اولونمشدرکه ائمهٔ حنفیه عندنده دخی (عدالت) صحت خلافتك شرطیدر. یالکز ملك و سلطنتك شرطی دکلدر. یعنی شمدی آشاغیده ذکر ایده‌جکم خلافتك ایکنجی نوعنك شرطی دکلدر. چونکه خلافتك ایکنجی نوعی حکمدارلقدن، سلطنتدن عبارتدر. بو ایسه انتخاب وبیعت اوزرینه مؤسس دکلدر. قوت، قهر وغلبه اوزرینه مبتنیدر. بومقامده خلافتله سلطنتی بربرینه قاریشدیرمامق لازمدر. حقیقی خلافت بشقه، صوری خلافت، یعنی سلطنت وپادشاهلق بشقه‌در.

ایکنجی نوع خلافته کلنجه: بوکا خلافت صوریه دیمشدك. بو صورةً وظاهراً خلافت شکلنده ایسه ده حقیقتده خلافت دکلدر. بلکه ملك وسلطنتدن، تغلب وتسلطدن عبارتدر، پادشاهلقدر. بو یا شرائط خلافتی جامع اولمامق ویاخود قهر و استیلا، جبر و تغلب طریقیله استحصال اولنمقله اولور. بوتون محققین اهل سنتك متفقاً بیان ایتدکلری برحقیقتدرکه خلفای امویه و عباسیه‌نك خلافتی بو قبیلدندر. چونکه بونلرك خلافتلری ملتك کندی آرزو و انتخابیله حصوله کلمشدر، قهر واستیلا، جبر وتغلب طریقیله حاصل اولمشدر. تاریخ اسلامه آشنا اولانلرجه معلومدرکه خلفای امویه‌نك ارتکاب

عالم اولمسی کافی دکلدر . اصول وفروعده مجتهد درجه‌سنده عالم اولق شرطدر . فقط حنفیلر بو خصوصده مسامحه‌کار داورانیورلر. حنفیلره کوره مجتهد اولق شرط دکلدر ؛ علی الاطلاق احکام شریعتی ومصالح خلافتی بیلمك کافیدر .

بوراده (عدالت) شرطنی بر آز ایضاح ایتمك اقتضا ایدییور . عدالتك اصطلاحده ایکی معناسی واردر . بری احقاق حق وابطال باطل معناسیدر. ایکنجیسی سیرتده استقامت معناسنه‌درکه (فسق) ك ضدیدر. بو مقامده عادل دیمك. فاسق دکل دیمکدر . عدالتك بوایکنجی معناسی برنجی معناسندن اعمدر . اوکاده شاملدر. شوحالده ظالم وغدار بر انسان خلافته اهل اوله‌میه‌جغی کبی فسق وفجور ایله متصف اولان برذات‌ده خلافته اهل دکلدر. علمای اسلام ، ظلم واعتساف ایله‌متصف اولان بر ذاتی خلیفه یاپمق دیمك ؛ قوردی قویونه چوبان ایتمك‌دیمکدر دییورلر . بوندن‌اول(امامت) حقنده‌جناب حق‌ایله ابراهیم علیه‌السلام آره‌سنده جریان ایدن بر مکالمهٔ معنویه‌یی قرآن‌کریمدن نقل ایتمشدم اونده کندی ذریتندن‌ده امام یاپیلماسنی نیاز ایدن حضرت ابراهیمه جواباً جناب حق (لاینال عهدی الظالمین) بوبوریور . یعنی (بنم عهد امامتم ظالملره واصل اولماز) دییور . ذاتاً خلیفه وامام نصب وتعیینندن مقصد ظالمك ظلمنی دفع ایتمکدر . یوقسه ناس اوزرینه ظالمی مسلط ایتمك دکلدر . بونك ایچوندر که کافهٔ علمای اسلامه کوره ظالم واعتسافکار بر ذاتی خلیفه انتخاب ایتمك جائز اولماز وصوکره ارتکاب ظلم ایدن بر خلیفه‌ده بوتون علمانك اتفاقیله عزله مستحق اولور . حتی باشده امام شافعی اولدیغی حالده متقدمین شافعیه‌یه کوره ملت طرفندن عزل ایدلمه‌مش اولسه بیله کندیلکندن منعزل اولور

یالکز علوم شرعیه ده دکل، زماننده موجود اولان بوتون علوم و فنونده ید طولی صاحبیدر. حقیقةً هر معناسیله علامه در. (تعدیل العلوم) نامنده کی کتابی اسمندن ده آکلاشیلدیغی وجهله متعدد علملردن باحثدر. پك مدققانه یازلمش کزیده بر اثردر. بحث ایتدیکی علملردن بری ده علم هیئتدر. کندی الیله چیزلمش علم هیئت اشکالی دخی حاویدر. مطالعه ایدیلیرسه صاحبنك نه بویوك عالم اولدیغی تبین ایدر. فقط مع التأسف شیمدیه قدر طبع ایدلمه مشدر. یالکز یازمالری موجوددر. بو مناسبتله شو جهتی ده عرض ایده یم که دین اسلامه و شرقده بالجمله علوم وفنونه خدمت ایدن بویوك عالملرك اکثریسی تورکدر. بن وقتیله بونلردن بعضیلرینك اسملرینی، قیصه قیصه ترجمهٔ حاللریله نشر ایتمشدم. ایشته بو صدرالشریعه ده اونلردندر. مذهب حنفیده ٦٠٠ سنه دنبری اونك عیارنده بر عالم یتیشمه مشدر.

بو خلافت حقیقیه نك شرطلرینه کلنجه بونلر اون قدر شرائطدن عبارتدرکه شونلردر: مسلمان اولمق، حر اولمق، عاقل وبالغ اولمق، ارکك اولمق، سلامت حواس واعضایه مالك بولونمق، امور مملکت ومصالح ماتی تمشیتده رأی وتدبیر وحسن سیاست صاحبی اولمق وعین زمانده خلق اوزرنده نفوذ وقدرته مالك بولونمق، شجاعت صاحبی اولمق، تام معناسیله عدالتله متصف اولمق، (قریش) دن اولمق. ایشته خلافتك شرطلری بونلردر. بونلردن بری اکسیك اولورسه خلافت صحیح اولماز. بو شرطلردن باشقه برده (علم) شرطی واردر. یعنی خلیفه نك عالم اولمسی شرطدر. فقط بو شرطده علمای اسلام ایکی قسمه آیریلیورلر. (مواقف) ده صراحةً بیان ایدلدیکی اوزره جمهور علمای اهل سنته کوره خلیفه اوله جق ذاتك علی العاده

منعزل اولماز، عزل ايدلمك لازم كلير ديبورلر. مع هذا بو درت مذهبك دردى ده خلافتك شرائط اساسيه سنده مثلا خليفه نك عالم وعادل اولمسنده اتفاق ايديبورلر . عالم و عادل اولمايان بر ذاته خليفه ديميورلر . ملك و سلطان ديبورلر .

علم اعتقاد كتابلرينى تدقيق ايدرسه كز كورورسكزكه علماى اهل سنت خلافتى ايكى قسمه آيريبورلر . برينه خلافت حقيقيه ، ديكرينه خلافت صوريه ديبورلر . خلافت صوريه يه خلافت حكميه دخى اطلاق اولنور . شمدى بو ايكى نوع خلافتى آيرى آيرى ايضاح ايده يم . شويله كه خلافت حقيقيه شرائط لازمه سنى جامع وملتك انتخاب وبيعتيله حاصل اولان خلافتدر . ايشته اصل حقيقةً و شرعاً (خلافت) ديبه بو برنجى نوع خلافته دينور . ايشته دمين سويله ديكم (بندن صكره خلافت اوتوز سنه در. آندن صكره ايصيريجى سلطنته منقلب اولور) مألنده كى حديث شريفده ذكر اولنان خلافتدن مقصده بو خلافت حقيقيه در . حنفى علماسنك اك بويوك محققلرندن اولان وبو كون دخى اثرلرى بوتون عالم اسلامده تدريس ايدلمكده بولنان صدر الشريعه نك (تعديل العلوم) نام كتاب كزينده بو خلافت حقيقيه يه (خلافت نبوت) اطلاق اولنيور .

حنبلى مذهبنك اك بويوك مجتهدلرندن بولنان مشهور ابن تيميه نك (منهاج السنه) سنده دخى بو صورتله محرردر . يعنى ابن تيميه دخى بو خلافت حقيقيه يه خلافت نبوت اطلاق ايديبور. نته كم او حديث شريف ديكر بر روايتده (خلافة النبوة ثلاثون سنة الخ..) طرزنده وارد اولمشدر. شيمدى اسمنى ذكر ايتديكم صدر الشريعه تورك در. بخارا ليدر. ٧٤٧ تاريخنده بخاراده وفات ايتمشدر. زمانمنك اك بويوك عالملرندندر.

کوریلیورکه اصحاب کرام حضراتی ده بوخلافت مسئله سنی صورت صریحه ده ایضاح ایتمه مشلردر . دیمك اولیورکه نه قرآن کریمده، نه احادیث نبویه ده ونه ده اصحاب کرامك کلاملرنده خلافت حقنده بزم آرادیغمز، اوکرنمك ایسته دیکمز مسئله لری بزه آکلاته جق، صریح و قطعی بر صورتده ایضاح ایده جك بر شی یوقدر .

• • •

شمدی ده صکره کلن علمای اسلامك بو مسئله حقنده کی طرز تلقیلرینی تدقیق ایده لم . بیلیرسکزکه بوکون اهل سنت دوغرودن دوغرویه شهراه اسلامیتده کیدن ، صراط مستقیم اوزرنده بولنان درت مذهبدن عبارتدر . حنفی ، شافعی ، مالکی و حنبلی مذهبلری دکلی افندم ؟ ایشته بو درت مذهبك هیئت مجموعه سنه اهل سنت دینیر . صراط مستقیم بونلرك کیتدکلری یولدر . بو ذاتلرك تلقیسنه کلنجه بوراده اوچ مذهب بر طرفه، بر مذهب دیکر طرفه آریلیر . مالکی، شافعی ، حنبلی مذهبلری متفقاً خلافتك شرطلرنده آغیر داورانیرلر . خلیفه اولهجق ذاتك مجتهد درجه سنده عالم اولماسنی، تام بر عدالتله متصف بولونماسنی و هر حالده (قریش) دن اولماسنی شرط ایدرلر. حتی امام شافعی حضرتلری (خلیفه طریق عدالتدن انحراف ایدنجه کندیلکندن منعزل اولور. آریجه خلع وعزله توقف ایتمز) دییور . مذهب شافعی ده بویله در . اك معتبر شافعی کتابلرندن اولان (منهاج نووی) ده و آنك شرحی اولان (مغنی المحتاج) ده بو بابده صراحت واردر . مراق ایدنلر، سوزیمه اعتماد ایتمه ینلر، بو کتابلره مراجعت ایتسونلر . بالکز حنفیلر شرائط خلافت حقنده بر آز مسامحه کار داورانیورلر. مثلا خلیفه نك مجتهد اولماسی شرط دکلدر . عالم اولماسی کافیدر دییورلر. کذلك خلیفه طریق عدالتدن انحراف ایدنجه کندیلکندن

ه عثمان ، علی ، عبدالرحمن بن عوف ، زبیر بن العوام، طلحه ، سعد بن وقاص ، دن مرکب مجلس مشورته ترك ایتدی . اونلرده کندی ایچلرندن برینی انتخاب ایتمك اوزره عبدالرحمن بن عوفی حکم اتخاذ ایتدیلر . اوده حضرت عثمانی ترجیح و انتخاب ایتدی . حضرت عثمانك معلوم اولان شهادتندن صوکره حضرت علی یه بیعت اولوندی. ایشته بو درت خلیفه یه خلفای راشدین دینورکه بونلرك مجموعنك مدت خلافتی اوتوز سنه دن عبارتدر .

حضرت پیغمبرك بوبابده بر حدیث شریفی واردرکه بوراده بیلنمسی لازمدر وجالب دقتدر . او حدیث ده (الخلافة بعدی ثلاثون سنة ثم تصیر ملکاً عضوضاً) در . معناسی بندن(صوکره خلافت اوتوز سنه در . اوندن صوکره ایصیریجی سلطنته منقلب اولور) دیمکدر . (عضوض ایصیریجی دیمکدر) بو حدیث المعتبر حدیث کتابلرندن اولان (سنن ترمذی) ده وبوتون عقائد کتابلرنده موجوددر . بعضلری بوحدیثی ضعیف عد ایتمك ایستیورلرسه ده دوغری دکلدر . (حدیث حسن) نوعندندر . حدیثلراوچ قسمدر . برنجیسی حدیث صحیح ، ایکنجیسی حدیث حسن ، اوچنجیسی ده حدیث ضعیفدر . بونلر اصطلاحدر . اصول حدیث اصطلاحاتندر . ایشته بوحدیث ایکنجی نوع حدیثلردندر واك معتبر علم اعتقاد کتابلرنده مذکوردر . رجا ایدرم ، سوزلرمده قطعیاً غل وغش یوقدر . کیمسه یه مداهنه وریا یوقدر. مقصدم اسلامیتك حقایقی بیلدیرمکدر . بو ایضاحاتمی صرف اسلامیته خدمت ایچون سویلیورم . دین اسلامی برطاقم خرافاتدن تنزیه ایچون سویلیورم.(براووسسلری ، آلقیشلر) ایصیریجی سلطنتدن مقصد سلطنت ظالمه در . مجاز طریقیله سویلنمشدر . استعاره واردر .

امیرالمؤمنین تعبیری بورادن چیقدی . صوکره بیلیورسکز حضرت عمر یارالاندی. کندیسی مجروحاً حال احتضارده ایکن باشنده بك چوق خلافت کورولتوسی اولدی . برجماعت کلهرك حضرت عثمانی ولی‌عهد یاپماسنی ایسته‌دیلر. حضرت عمر قبول ایتمدی. بن عثمانی خلیفه یاپارسهم (امیه) اوغللرینی امت محمدك باشنه مسلط ایدر اونلرده اونك بوینی اورور دیدی. نتهکم اویله‌ده اولدی . اونلر حضرت عمرك نزدندن چیقدقدنصوکره هاشیمیلر کلدیلر . حضرت علینك خلیفه یاپیلماسنی ایسته‌دیلر. حضرت عمر اونی‌ده بکنمه‌دی (حضرت علی، الله آدمیدر بن آنی خلیفه یاپارسهم اوسزی دوغرو یوله سوق ایدر. فقط طبیعتنده مزاح یعنی لطیفه‌جیلك واردر) دیدی ویاپمادی . بعضیلری‌ده عشرهٔ مبشره‌دن مشهور حضرت طلحه‌یی ولی‌عهد یاپماسنی توصیه ایتدیلر . حضرت عمر جواباً (اوجیجیلی بجلی سوسلو البیسه‌لر کیمه‌سنی بیلیر، اومی خلیفه اوله‌جق؟) دیدی . برقسم خلق‌ده بنه عشرهٔ مبشره‌دن (زبیربن‌العوام) ی توصیه‌ایتدیلر. حضرت عمر (اوچارشو وپازارلرده اولچك باشلرندن قالقماز) جوابنی ویردی . نهایت بعضیلری‌ده حضرت عمرك کندی اوغلی علمای اصحابدن مشهور (عبدالله بن عمر)ی توصیه ایتدیلر . بوعبدالله ابن عمر حقیقةً اکبویوك علمای اصحابدندر. عابد، زاهد، متقی برذاتدر. هرجهله خلافته لایق ایدی. اونك ایچون بعض اصحاب کرام حضرت عمره اونی توصیه ایتدیلر. لکن جناب عمر (برأودن برقربان کافیدر) دیدی. الحاصل حضرت عمر اصحاب کرام ایچنده کندی ایسته‌دیکی کبی خلیفه اوله‌جق بر ذاتی بولامادی ویاخود بو مسئولیتی درعهده ایتمك ایسته‌مدی . دوشوندی دوشوندی نهایت بیلدیکگز وجهله ایشی آلتی کشیدن مرکب (شورا) یه حواله ایتدی . یعنی

کی بو خصوصده هیچ بر توصیه ده دخی بولنمامشدر. کرچه شیعیلر حضرت امام علی حقنده، بعض اهل سنت ده حضرت ابوبکر حقنده نص شرعینك وجودینی ادعا ایدییورلر. لکن جمهور اهل سنته کوره بو ادعالر دوغری دکلدر. اصحابدن هیچ بری حقنده کافی درجه ده نه جلی، نه ده خفی هیچ بر نص وارد اولامشدر. اکر وارد اولسه ایدی اصحاب کرام حضراتی کیمك خلیفه نصب وتعیین ایدیله جکی حقنده تندی آرالرنده اختلافه دوشمزلردی. حالبوکه ارتحال نبویدن صوکره اصحاب کرام، ایچلرندن برینی خلیفه انتخابی خصوصنده اختلاف ایتدیلر. (سقیفهٔ بنی ساعده) دنیلان محلده اجتماع ایده رك آره لرنده خیلی مناقشه جریان ایتدی. آجی، طاتلی سوزلر سویلندی. مدینه لیلر مکه لیلره بزدن بر امیر سزدن ده برامیر اولسون دیدیلر. مکه لیلر (بزدن امیر، سزدن وزیر) دییه جواب ویردیلر. نهایت حضرت ابوبکره بیعت اولوندی. و (خلیفهٔ رسول الله) دنیلدی. حتی اسم طاقق خصوصنده اولا تردد ایتدیلر. حضرت ابوبکره نه اسم ویره جکلرینی، نه صورتله خطاب ایده جکلرینی بر دنبره کسدیروب آتامادیلر. نهایت دیدیکم کبی خلیفه دیدیلر. حضرت ابوبکر آخر عمرنده حضرت عمر الفاروقی استخلاف یعنی ولی عهد تعیین ایتدی. اصحاب کرامده قبول ایلدی واولا حضرت عمره تتابع اضافتله (خلیفة خلیفة رسول الله) دیدیلر. رسول اللهك خلیفه سنك خلیفه سی دیمکدر. چونکه دیمشدم یا، خلیفه خلف دیمکدر. عمر، ابوبکرك خلفی، ابوبکرده جناب پیغمبرك خلفی دیمك اولیور. فقط بو صورتده اضافتلر آلتجی، یدنجی، خصوصیله اونجی، یکرمنجی درجه یه بالغ اولونجه یك زیاده اوزایه جغندن تتابع اضافتدن واز کچدیلر. علی الاطلاق خلیفه دیدیلر. آره صره ده (امیر المؤمنین) اطلاق ایتدیلر. ایشته

نصل نصب و تعیین اولنور ؟ خلافتك شرائطی نه‌در ؟ هر حال وکارده و هر زمانده بر خلیفه نصب وتعیین ایتمك ملت اوزرینه واجبمیدر ؟ کبی مسئله‌لر حقنده نه قرآن کریمده، نه ده احادیث نبویه‌ده برصراحت یوقدر. افندیلر ، نظر دقتکزی جلب ایدرم؛ طیرناق کسمك، صقال براقمق کبی اك فرعی و آداب و عاداته ، امور صحیه‌یه متعلق مسئله‌لر حقنده برچوق حدیث شریفلر وارداولدیغی حالده خلیفه‌نك نصل نصب و تعیین ایدیله‌جکی، خلافتك شرطلرینك نه‌دن عبارت اولدیغی و هر زمانده خلیفه نصب و تعیین ایتمك واجب اولوب اولمادیغی حقنده صریح وقطعی هیچ برحدیث یوقدر . بونك حکمتی نه‌در ؟ آداب و عاداته دائر بر چوق حدیثلر وارد اولسوندە بیچون خلافت مسئله‌لری حقنده صریح برحدیث شریف وارداولماسون؟ بونظر دقتی جالب دکلمیدر؟ بونك سببی شودرکه خلافت اویله ظن اولندیغی کبی مسائل اصلیهٔ دینیه‌دن دکلدر. سیاسی برمسئله‌در . زمانه ، عرف و عادته کوره دکیشیر . ایجابات زمانه تابعدر . آنك ایچوندرکه رسالتپناه افندیمز دەمین سویله‌دیکم خلافت مسئله‌لری حقنده اختیار سکوت بویورمشلردر .

واقعا خلافت حقنده هیچ‌ده حدیث شریف یوق دکلدر، واردر . فقط بوبابده وارد اولان حدیث شریفلر (اماملر قریشدن اولور ، برزمانده ایکی خلیفه‌یه بیعت اولندقده دیکرینی یعنی ایکنجیسنی کیم اولورسه اولسون أولدیریکز) کبی ایکی اوچ حدیثدن عبارتدر . بونلر ایسه خلیفه‌نك صورت نصب وتعیینه وشرائط خلافته دائر اولان مسئله‌لری حل ایتمکه کافی دکلدر .

الحاصل رسول اکرم افندمز حضرتلری امر خلافتی تماماً امتنه ترك ایتمشدر. حین ارتحالرنده کندیلرینه برخلیفه نصب وتعیین ایتمه‌دکلری

قره‌سی مبعوثی محترمی ثریا بك افندی برده « امارت » دن « امیرالمؤمنین » تعبیرندن بحث ایتدی . فقط بوتعبیرك بوبحثه تعلقی وبك اوقدر دکری یوقدر. امیر، آمر دیمکدر. صفت مشبهه‌در. هر حکمدار امیر اطلاق اولنور . مثلا افغان امیری دیرز . ایشته قرآن کریمده خلافت ، امامت ویا خلیفه و امام تعبیرلری حقنده‌کی آیتلر بونلردن عبارتدر وبرده قرآن علی‌الاطلاق انسانلر حقنده‌ده « استخلاف » تعبیرینی قوللانیور. امرعدالتده استخلاف دیمکدر . قرآنده بونلردن بشقه آیت یوقدر. بوراده علمای کرام‌حضراتی‌وار. بشقه آیت وارمیدر افندیلر حضراتی ؟

[خلیل‌خلقی افندی (سعرد) — خایر !]

[ضیاءالدین‌افندی (ارضروم)— حدیث‌شریفلر واردر. اجماع‌امت واردر .]

عدلیه وکیلی‌سیدبك (دوامله)— اوت اونلردنده بحث ایده‌جکم . معلومدرکه اسلامیتده قرآن متن شریعتدر . حدیثلرده شرح شریعت دیمکدر. فقط حدیثدن مقصد صحیح اولان حدیثدر . چونکه بوکون کتابلرده موجود اولان ، لسانلرده دوران ایدن حدیثلرك برقسمی یالاندر. موضوعدر. صوکره‌دن اویدورولمشدر. برقسمی‌ده ضعیفدر . بویله مهم مسئله‌لرده قیمت علمیه‌سی یوقدر . احتجاجه صالح دکلدر . آنك ایچون حدیث‌دییوب کچمك دوغرو اولاماز . اونی تدقیق ایتمك حدیثلرك هانکی قسمنده داخل اولدیغنی آکلامق واجبدر .

اوکجه‌ده سویله‌مشدم . خلافت مسئله‌سی دینی اولمقدن زیاده دنیوی وسیاسی بر مسئله‌در. دوغرودن دوغرویه‌ملتك کندی ایشیدر. اونك ایچوندرکه نصوص شرعیه‌ده بو مسئله حقنده تفصیلات یوقدر. خلیفه

ایضاح ایده‌یم: خلافت، لغتده خلف اولق دیمکدر . خلیفه‌ده خلف دیمکدر . شو حالده حضرت داود علیه‌السلام خلیفه‌در . یعنی خلفدر. کیمك خلفیدر؟ اللهك خلفیدر. نرده خلفیدر؟ اجرای عدالتده، احقاق حق وابطال باطلده دیمکدر. امام تعبیرینه کلنجه، امام پیشوا ومقتدا به دیمکدر، اوکده کیدن دیمکدر. بونك ایچوندرکه محله امامله‌رینه‌ده، جامع امامله‌رینه‌ده امام دینیر . خلیفه‌یه‌ده امام المسلمین دینور . حتی بر مسلك علمیده پیشوا اولان اك بویوك عالمله‌ده امام دینور . امام اعظم ، امام شافعی کبی بویوك عالمله امام دینمسی بوندندر . بو کلمه‌لرده معنای قدسیت یوقدر .

[یحیی غالب بك (قیرشهر) — شوعظمته باق های الله سندن راضی اولسون .]

[خلیل خلقی افندی (سعرد) احادیث شریفه‌یه‌ده کچیکنز !.]

سید بك (دوامله) — مساعده بویوریکز اکر دها قیصه کسمکلکمی ایسترسه کز اختصار ایده‌یم . « خابر خایر سسلری » بنده کز بش اون کوندن بری قونوشدیغم رفقای کرامدن آلدیغم حسیاته کوره ذهنلرده بعض شبه‌لر واردر . اونلری‌ده المدن کلدیکی قدر حل ایتمك ، ازاله ایتمك ایسترم . آره‌یه لاف قاریشیرسه کلامك انسجامنه ، سلسلهٔ محاکمانه خلل کلیور « دوام، دوام سسلری»

خلیفه تعبیریله امام کلمه‌سی آره‌سنده عموم وخصوص مطلق واردر. خلیفه اخص ، امام أعمدر . یعنی هر خلیفه امامدر. فقط هر امام خلیفه دکلدر . خلیفه‌لره امام دیندیکی کبی حقیقی خلیفه اولمایان پادشاهلره‌ده امام دینور . آنك ایچون بو ایکی کلمه آره‌سنده‌کی فرقه دقت ایتملیدر . بنه آنك ایچوندرکه کتب اسلامیه‌ده بو بحث « امامت » عنوانی آلتنده یازلمشدر .

حضرت پیغمبر حقنده وياخود صكره كلهجك اولان خليفهلر حقنده وارد اولامشدر . انبیای سالفه حقنده وارد اولمشدر . بر آیت جليلهده « يا داود انا جعلناك خليفةً فى الارض فاحكم بين الناس بالحق » بويورولمشدر . معناسى « يا داود بز سنى ير يوزنده خليفه ياپدق، بناءً عليه انسانلر آره سنده حق وعدل ايله حكم ايت» ديمكدر. علم اصول فقهه و ادبيات عربيهيه آشنا اولانلر بيليرلركه بو آيت جليلهده حقه مقارن حكم يعنى عدالت ، فاءتعقيبيه وتفريعيه ايله خلافته ترديف اولونيور . يعنى « سنى خليفه ياپدق اوحالده ، اويله ايسه حق ايله حكم ايت » دينيور. ايشته بوندن آكلاشيليركه خلافتدن مقصد توزيع عدالت قضيهسيدر . احقاق حق وابطال باطل قضيهسيدر . حقوق ناسى صيانتدر. ايشته خليفهنك وظيفهسى بومقصد وغايهيى استحصاله چالشمقدركه حكومت وظيفهسيدر .

قرآن كريم ابراهيم عليه السلام حقنده ده « امام » تعبيرينى قوللانيور. قرآن ، بر آيت جليلهده جناب حق ايله حضرت ابراهيم آره سنده جكن برمكالمهٔ معنويهيى حكايه ايدييور . جناب حق حضرت ابراهيمه خطاباً ديبوركه « انى جاعلك للناس اماماً » يعنى «بن سنى ناسه امام ياپيورم» ياخود «پايه جغم» بويورييور . حضرت ابراهيم ده « قال ومن ذريتى » يعنى «ياربى ذريتمدن ده پاپ» ديه نياز ايدييور. بونك اوزرينه « قال لاينال عهدالظالمين » خطاب عزتى وارد اولبور . يعنى جناب حق حضرت ابراهيمه جواباً « بنم عهد امامتم ظالملره واصل اولماز » بويورييور . ايشته بو آيت جليلهدن پك واضح اولارق آكلاشيليوركه جناب حق نظرنده اويله ظلم واعتسافدن عبارت اولان ملك وسلطنت اصلامشروع دكلدر . شمدى بوايكى كلهنك يعنى خليفه وامام تعبيرلرينك معنالرينى

دیکرله اعتبارلفظك عموم وشمولنه‌در. سبب نزولك خصوصیتنه‌دهدر دینیر. بواعتبارله‌ذکراولنان آیت جلیله‌دوغرودن‌دوغرویه اهل اسلامك ادارهٔ مملکتده اتخاذ ایتمه‌لری لازم کلن خط حرکتلرینی کوستریبور دنیله‌بیلیر. شبهه‌یوقدرکه ستایش الهی‌یه مظهراولان بر خط حرکت، اسلام ایچون لازم‌الرعایه بر حرکتدر. خلاصه: مشورتله ایش کورمك، تقدیرالهی‌یه مظهر اولان برکیفیتدر. نصل‌که بوتون عالم مدنیت‌ده بوکون‌بواصول‌مشورتی‌قبول ایتمشدر. بزده آکاتوفیقاً اتخاذ مقررات ایدییورز. افرادك حقوقی، مملکتك سلامتی الك‌زیاده کافل اولان اصول ادارهٔ‌ده‌بودر.

قرآنده ذکر اولونان ایکنجی دستورده اولی‌الامره اطاعت دستوریدر. قرآن کریمده «اطیعوا‌الله واطیعوا‌الرسول واولی‌الامرمنکم» آیت جلیله‌سی‌واردر. معنای منیفی آللهه و پیغمبره وسزك ایچکزدن امرصاحبی اولانلره‌اطاعت ایدیکزدیمکدر. ایشته‌بوایکنجی دستوردر. بوده، آنارشی‌یی، حکومتسزلکی رفع ودفع ایتمك ایچوندر. ضبط و ربط مملکتی تأمین ایتمك ایچوندرکه اوامر حکومته اطاعتك دیناً واجب اولدیغنی بیان ایدییور. بو آیت افراده صلاحیتدار اولان رجالك اوامرینه اطاعت خصوصنده بر وظیفهٔ دینیه تحمیل ایدییور. ایشته ادارهٔ مملکت خصوصنده قرآن کریمده بو ایکی آیتدن بشقه بر آیت یوقدر. واقعا اماناتی یعنی مأموریتلری، وظائف حکومتی اهلنه تودیع ایتمك، حق وعدله رعایت ایلمك کبی خصوصاته متعلق آیات قرآنیه واردر. لکن بونلر دوغرودن دوغرویه اصول اداره‌یه متعلق دکلدر. ایکنجی درجه‌ده‌در.

قرآن کریمده «خلیفه» و «امام» تعبیرلری واردر. فقط بونلر

نقطه‌یی عرض ایده‌یم که خلافت حکومت دیمکدر . دوغرودن دوغرویه ملت ایشیدر . زمانك ایجابانتنه تابعدر . آنك ایچوندر که رسالتپناه افندیمز ارتحال نبویلرنده اصحاب کرام حضراتنه بوخلافت مسئله‌سنی ایضاح ایتمه‌مشلردر . شدتلی بر حرارت ایچنده ارتحال ایتمشلردی . بر آره‌لق « بکا قلم کاغد کتیریکز ؛ سزده بعض وصایاده بولونمق ایسترم » دیمشلردی . بعض اصحاب درحال قلم کاغد کتیرمك ایسته‌دیلرسه‌ده حضرت عمر مانع اولدی . شدت حرارتدن صایقلایور دیدی . بزه کتاب الله کافیدر دیمشدی . بونك اوزرینه بر آز کورولتو اولدی . حضرت پیغمبر « کورولتو ایتمه‌یك دیشاری چیقك بن یالکز براقك ! » بویوردیلر . آندن صو کره شق شفه ایتدیلر . ظن ایدرسه‌م او کون ویا ایرتسی کونی وفات ایتدیلر .

محترم افندیلر ! اصل قانون دین اولان قرآن کریمه مراجعت ایدرسه کز کورورسکز که بزم شکل خلافت حقنده یعنی اسلام خلافتی حقنده هیچ بر آیت کریمه یوقدر . قرآن کریم امر حکومتده یعنی ادارهٔ مملکت خصوصنده بزه ایکی دستور کوستریور . بری بو کون عالم مدنیتده جاری اولان قاعدهٔ مشورتدر که بونی قرآن بزه بیك اوچیوز سنه اول وضع ایتمشدر . اوده (وامرهم شوری بینهم) دستوریدر . مسلمانلرك ایشی کندی آرالرنده مشورتله کوریلوردیمکدر . کرچه بو آیت جلیله مدینه اهالیسی حقنده نازل اولمشدر . مدینه‌لیلر کندی امور مشترکلرینی مملکتلرینه عائد اولان ایشلری کندی آره‌لرنده مشورتله رؤیت ایدرلرمش . حضرت قرآن اونلرك بوحالنی تحسین ایدییور . دیمك که ادارهٔ مملکت خصوصنده اصول مشورت تقدیر الهی یه مظهر اولان مستحسن بر اصولدر . بر قاعدهٔ اصولیه واردر . خصوص سبب عموم لفظه مانع دکلدر . تعبیر

امامده حجته ، حجت بابه ، باب ده مؤمنه تعليم ايدر ديرلر . اونك ايچون بونلره « تعليميه » فرقه‌سی نامی ويريلير . بونلرجه قرآن كريمك هم ظاهر ، هم ده باطن معناسی واردر . مقصود اولان معنای باطنيسيدر ديدكلری ايچون بونلره « باطنيه » دخی دينيلير . بونلرك اعتقادلری سراپا خرافاتدن عبارتدر . حدذاتنده بونلر دينسزدرلر . اك جربزه‌لی و جين فكرلی رئيسلری مشهور « حسن صباح » در . بو آدم شرق سلجوقيلرندن آلپ آرسلان زماننده « قزوين » جهتلرنده يوكسك بر طاغ باشنده «أله‌مود» قلعه‌سنده تحصن ايتمش ايدی . آلپ آرسلان بونكله چوق اوغراشمشدی . اليوم آناطولی داغلرنده تخته‌جيلقله ، اودونجيلقله اشتغال ايدن برقسم اشخاص بوباطنيه فرقه‌سنك بقاياسيدرلر . فقط بونلر آرتق كندی مذهبلرينی اونوتمشدرلر .

ايرانده اليوم ساكن بولنان « اماميه » فرقه‌سی‌ده « مهدی » نك وجودينه قائلدرلر . بونلره كوره مهدی برحياتدر . مناسب برزمانده ظهور ايده‌جك ، بوتون دنيايی عدل وحق ايله دولدوره‌جقدر . ايشته بونلر و بوكبی فرقه‌لر بو خلافت مسئله‌سی حقنده درلو درلو خرافاته قائل اولمشلردر . آنك ايچون اهل سنت علماسی كندی اعتقاد كتابلرنده « امامت » عنوانی آلتنده خلافت مسئله‌سنی موضوع بحث ايتمشلردر . مقصدلری بو مسئله اطرافنده دونن خرافاتی رد وابطال ايتمكدر . بوقسه خلافت مسئله‌سنی بر اعتقاد مسئله‌سی اولمق اوزره بيان ايتمك دكلدر . نته كيم اهل سنت علماسی ، دمين ديديكم كبی بو جهتی صراحةً بيان ايدرلر . اويله دكلمی افنديلر ؟ (اويله‌در ، دوغرودر صدالری) بو جهتلر بو صورتله بيلندكدن صوكره شمدی‌ده خلافت مسئله‌سنك اصل ماهيت شرعيه‌سنی ايضاح ايده‌يم . هرشيدن اول شو

بونك ایچون اذهانده، افکارده شبهه‌لر، ترددلر بولونمامق لازم‌کلیر. مسئله‌یی بیله‌رك حل ایتمك ایجاب ایدر. کرك دینی جهتی و کرك سیاسی جهتی اطرافیله بزم بیلمه‌مز لازم‌کلیر.

بو جهتلری بیلیرسه‌ك نه یاپمق ایسته‌دیکمزی، نه‌یاپاجغمزی بیلمش اولورز. بنم اصل مقصدم مسئله‌نك دینی جهتنی، اسلامیتك خلافت مسئله‌سی حقنده‌کی طرز تلقیسنی ایضاح ایتمکدر. سیاسی جهتنی بیان، مقصدمدن خارجدر. بن اوکا قارشیام! اوجهتی، مجلس عالی حل ایدر.

اول امرده شو جهتی عرض ایده‌یم که خلافت مسئله‌سی دینی اولمقدن زیاده دنیوی برمسئله‌در و اعتقاد مسئله‌لرندن دکل، ملته عائد حقوق ومصالح عامه جمله‌سندندر. اعتقاده تعلقی یوقدر. واقعا اعتقادیانه‌دائر تألیف اولونان آثار اسلامیه‌ده‌دخی بومسئله‌دن اوزون اوزادی یه بحث اولونیور. فقط بو، خلافت مسئله‌سنك عقاعد اسلامیه‌دن معدود اولدیغی ایچون دکل، بلکه بومسئله اطرافنده صوکره‌دن حاصل اولان برطاقم خرافات و افکار باطله‌یی ابطال ایچوندر. بو نقطه‌یی علمای اسلام کتابلرنده صراحةً بیان ایدرلر. بیلیرسکزکه عصر سعادتدن صوکره عالم اسلامده مختلف فرقه‌لر واعتقاد مذهبلری ظهور ایتمشدر. اونلردن بری‌ده شیعی فرقه‌سیدر. بوشیعی فرقه‌سی بالآخره مختلف قوللره، شعبه‌لره آیرلمشدر. بونلرك برقسمنه «اسماعیلیه» فرقه‌سی دینیر وعین زمانده بوفرقه‌یه «باطنیه» و «تعلیمیه» و «سبعیه» نامللری دخی ویریلیر. بونلر کندی خلیفه‌لرینه امام نامی ویررلر وکندی امامللرینك الوهیته قائل اولورلر. امام معلوم و معا فی دوغرودن دوغرویه اللهدن آلیر دیرلر. امامدن صوکره «حجت» دنیلن ذات کلیر. آندن صوکره «باب»، آندن صوکره‌ده «مؤمن» کلیر. الله امامه،

محترم افندیلر !

مساعده بویوریرسه کز بنده کزده بو خلافت مسئله‌سی حقنده بر آز ایضاحات ویره‌یم . مسئله پك مهم اولدیغندن وحتی تاریخمزده بولنکده بالعموم حادثات اجتماعیه آره‌سنده اك بویوك بر انقلاب دیمك اولدیغندن بوبابده نه قدر سوز سویلنسه ینه آزدر . آنك ایچون صبر یکزی سوء استعمال ایدرسه‌م بنی معذور کوریکز . بندن اولکی خطیبلر خصوصیله اسکیشهر مبعوثی عبدالله عزمی افندی حضرتلری بوبابده کی قناعتی بیان ایتدیلر . پك کوزل وپك صمیمی سویله‌دیلر . بنده کزده بو مسئله یه دائر اوزون سنه‌لردنبری اجرا ایتدیکم تتبعات نتیجه‌سنده حاصل اولان قناعتمی بیان ایتمك ایسته‌رم . نته کیم کچن سنه خلافت حقنده (خلافت وحاکمیت ملیه)عنوانیله برده کتاب نشر ایتمش ایدم . دیدیکم کبی تاریخ اسلامده عظیم بر انقلاب یاپیورز . دییه بیلیرم که بوندن دها بویوك انقلاب اولهماز . بو انقلابك عظمتندندر که ذهنلر بونکله پك مشغولدر . قلبلر اندیشه وتردد ایچنده در . اونك ایچون جمله مزك وجدان واذعانی آرزو ایدییور که مسئله تمامیله توضیح ایتسون . یاروا غیار ته یاپدیغمزی ونه یاپمق ایسته دیکمزی بیلسون . شعورلی رصورتده می ، یوقسه شعورسز بر حالده می یاپیورز ، آکلاسون . مجلس عالی ، خلافت مسئله‌سنك ماهیت شرعیه وسیاسیه سنی بیله رکمی اتخاذ قرار ایدییور ، یوقسه بیلمیه رکمی ؟ بو جهتلر تمامیله توضیح ایتسون . چونکه تکرار ایدییورم مسئله حقیقةً غایت مهمدر . عالم اسلامده دهاشمدی یه قدر بویله بر انقلاب واقع اولمامشدر . دکل عالم اسلامده ، بلکه کرهٔ ارضده واقع اولان انقلابات اك بویوکی ، اك مهمیدر .

DR
589
S48

LIBRARY
SEP 15 1965
UNIVERSITY OF TORONTO

1007411

تورکیه بویوك ملت مجلسنك

۳ مارت ۱۳٤۰ تاریخنده منعقد ایکنجی اجتماعنده

خلافتك ماهیت شرعیه‌سی

حقنده

عدلیه وکیلی سید بك طرفندن ایراد اولنان نطق

Seyyid, Mehmed
Ḫilāfetun māhiyet-i
şer'iyesi

آنقره
تورکیه بویوك ملت مجلسی مطبعه‌سی

DR
589
S48

Seyyid, Meḥmed
Hilāfetin māhiyet-i
şer'iyesī

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY